

Teresa av Avila – att leva i bön

Reträttföreläsning av Biskop Anders Arborelius ocd
18-20 februari 2011 hos Birgittasystrarna i Djursholm
Föreläsningarna är nedskrivna efter bandinspelning

Föreläsning I

Vi ber om den Helige Andes hjälp och ljus för vår reträtt.

Herre Jesus Kristus, du kallar oss till din vänskap. Vi vill leva med dig i vårt hjärta, i vårt liv. Hjälp oss att ge plats för dig under dessa dagar, så att du kan förvandla oss mer och mer till din likhet. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Vi skall försöka stifta bekantskap med en av Kyrkans stora mystiker, Teresa av Jesus (1515-1582). Man kallar henne ofta Teresa av Avila, men det korrekta namnet i liturgin är Teresa av Jesus. I karmelitisk tradition får man alltid ett tillnamn när man blir broder eller syster. Tillnamnet anger ett mysterium som man skall försöka tränga in i. Vi har t.ex. Teresa av Jesus och Johannes av Korset (1542-1591). Kanske alla kristna bör tänka efter, om det är något av trons liv som är speciellt viktigt för dem, något som de kan leva sig in i och ta till sig. Som förtroliga vänskapen med Jesus. Hela hennes liv är ett sökande att komma Jesus närmare. I mötet med honom finns det ingen gräns uppåt och inåt, utan vi kan alltid upptäcka mer och mer skatter och rikedomar i hans mysterium. Vi gör det parallellt med vår egen livsresa, Vi skall försöka se hur Teresa under sitt liv mer och mer upptäcker nya djup i Kristusmysteriet.

Teresa föddes 1515 i Avila. Det är nu bara några år fram till 500-årsminnet av hennes födelse. I karmelitorden förbereder man sig för detta jubileum genom att försöka tränga in i hennes skrifter och budskap. Vi kan här bara nudda lite vid hennes budskap, men jag hoppas att hon skall bli en trogen följeslagare i ert liv som kristna. Vi behöver helgonens sällskap och närhet. De är inte döda. De lever i Gud. De är våra sanna vänner. De kan påminna oss om vilka oändliga rikedomar Gud vill ge oss och hjälpa oss med våra små problem och svårigheter. Det är viktigt att ha det globala perspektivet på vår tillvaro som kristna. Himlen är vårt sanna hemland, och de som redan är hemma där hjälper oss mer än vi anar.

Lyckligtvis har vi bevarat mycket av det som Teresa har lämnat efter sig. På svenska har vi hennes större skrifter utgivna. "Fullkomlighetens väg" skrev hon för att hjälpa sina systrar i klostret på helighetens väg. "Boken om mitt liv" är hennes självbiografi och skildrar en del av hennes liv. Den följs av "Klosterstiftelserna", där hon beskriver hur det gick till att grunda kloster. Hennes mästerverk är "Den inre borgen", där hon skildrar hur själen mer och mer upptäcker djupen i sitt inre och att Gud bor allra djupast inne i den innersta helgedomen. Livet är en resa inåt till mötet med Gud, samtidigt som man kan vara fullt sysselsatt med allt möjligt. "Gud går omkring bland grytor och kastruller", säger hon. Också i vårt vardagsliv med alla dess uppgifter kan vi leva i djup inre vänskap med Jesus Kristus och upptäcka att inom oss bor Gud, den allraheligaste Treenigheten. Men för att nå fram dit får vi ofta göra en lång resa och det finns många hinder på vägen.

Teresa var ända sedan barnsben inriktad på att leva helt för Gud. Som barn hade hon längtan att bli martyr. I vår tid skulle man kanske hellre vilja bli fotomodell eller racerförare. Teresa övertalade sin bror att ge sig ut med henne för att de skulle bli halshuggna av morerna. Men de kom inte så långt förrän de fångades upp. Om de inte kunde bli martyrer, kunde de kanske

bli eremiter, tänkte hon. De började bygga små eremithyddor och staplade stenar på varandra. Men de rasade ner. Det blev varken martyrium eller eremitliv.

Men – och det är det underbara – hon kom att realisera dessa barndomsdrömmar på ett andligt sätt. Martyr betyder ju vittne, att helt ställa sitt liv till Jesu förfogande, att dö bort från sig själv för att Jesus skall leva i oss. Man kan verkligen säga, att Teresa blev en kärlekens martyr. Samtidigt stärkte hon, när hon sedan reformerade karmelitorden, det eremitiska draget. Från början var karmeliterna eremiter på berget Karmel. Det finns ingen känd grundare till karmelitorden, utan det var anonyma eremiter som slöt sig samman på berget Karmel på 1200-talet. Man tror att det vara korsriddare som hade tröttnat på krigarlivet och ville leva helt i avskildhet till Guds ära. Efter hand glömde man bort denna föresats och orden blev förslappad. När Teresa reformerar karmelitorden vill hon att bröderna och systrarna skall vara både vittnen, alltså martyrer, om Jesu kärlek och eremiter, som lever i tystnad och avskildhet. Också vi skall försöka leva så under reträtten. Vi skall pröva på eremitlivets tystnad. En del av reträttens miljö innebär att vi inte talar med varandra, för att vi ännu starkare skall kunna lyssna till Guds röst inom oss. Det hjälper oss att koncentrera oss på det Gud vill visa oss och säga oss.

Teresa kom från en from familj. Hennes föräldrar var goda exempel. Hon berättar ganska drastiskt om sin mor. ”Min mor hade många dygder och var under hela sin levnad hemsökt av svåra sjukdomar. Hon ägde den mest fulländade ärbärdighet. Fastän hon var mycket vacker fanns det ingen antydning om att hon fäste minsta vikt vid den saken, ty när hon dog vid bara trettioåttio års ålder hade hon redan börjat klä sig som en äldre kvinna. Hon var mycket fridsam och hade ett synnerligen gott förstånd. Under den tid hon levde utsattes hon för hårda prövningar. Hon fick den mest kristliga död”. Vi riktigt ser modern framför oss. Teresa hade en mycket levande stil. Också hennes syskon var helt inriktade på att leva för Gud. Teresa berättar att de brukade upprepa de spanska orden *para siempre, para siempre* (för evigt, för evigt). Evighetsperspektivet var mycket levande i deras barndom. Den klosterreform hon skulle genomföra innebar att man redan här på jorden skulle leva som i himlen och ta ut evighetens härlighet i förskott. Man brukar säga, att en av klosterlivets uppgifter är att peka framåt mot det liv vi skall leva i evigheten, där lovsång och tillbedjan utgör centrum och kärnpunkt. Redan som barn var Teresa förberedd på detta liv.

Sedan kom tonårstiden, som för Teresas del blev en brytningstid. Hon skildrar helt realistiskt sina frestelser. ”Jag började klä mig fint och söka väcka behag genom att ta mig bra ut. Stor omsorg ägnade jag åt händer och hår och parfym och alla slags fåfängligheter som jag kunde komma åt för detta ändamål, och de var många, ty jag var mycket nyfiken av mig. Jag hade ingen dålig avsikt, för jag ville ju inte att någon skulle förtörna Gud för min skull. Många år varade denna min överdrivna omsorg om att hålla mig fin och snygg och ägna mig åt sådant som jag då inte ansåg vara syndigt ... Jag hade några manliga kusiner ... Vi var alltid tillsammans. De tyckte mycket om mig, och jag talade med dem om sådant som de tyckte om. Jag lyssnade till deras framgångar på det romantiska området och andra barnsligheter, som var allt annat än goda. Och vad värre var: själen fick smak för sådant som skulle leda till allt dess onda.”

Teresa är alltså en vanlig tonåring. Samtidigt anar hon och längtar efter en djupare mening med sitt liv. Därför beslöt hon, trots att hon kände en vämjelse vid klosterlivet, att bli nunna. Hon säger rakt på sak, att klosterlivet var det säkraste sättet att slippa komma till helvetet. Det är något vi kan tycka vara ett lite märkligt motiv. Hon ville vara säker på att komma till himlen, och då var det bästa sättet att gå i kloster. Resten av hennes liv gick ut på att hon

förädlade sin motivation. Mer och mer skulle hon förstå att det djupaste i hennes kallelse är den personliga vänskapen med Jesus Kristus. Samtidigt hamnade hon i Inkarnationens kloster i Avila, där systrarna levde ett ganska världsligt liv. Det var stor skillnad mellan systrarna. De systrar som kom från rika hem hade med sig tjänstefolk som tog hand om dem i klostret, medan de som var fattiga inte hade mycket att äta. Samhällets skillnader återspeglades i klostret. Det var ett förslappat klosterliv, där somliga hade överflöd och andra led brist. Teresa insåg mer och mer att detta inte kunde vara Guds vilja och att någonting behövde göras.

Så småningom känner hon kallelsen att reformera detta kloster. Hon går igenom en djup omvändelseprocess. Hon beskriver hur detta går till. ”Det hände mig en dag då jag trädde in i kapellet att jag fick syn på en bild, som förvarades i klostret och var avsedd för en fest som firades i klostret. Den föreställde Kristus svårt sargad och slagen. Den väckte en sådan andakt att jag kände mig skakad i djupet av min själ. Så väl återgav den vad han hade givit för oss. När jag märkte hur illa jag hade lönat honom för dessa sår, tycktes det mig att hjärtat sprängdes i mitt bröst och jag kastade mig för hans fötter under en ström av tårar bönfällande honom om att nu med en gång ge mig styrka att inte mer förorätta honom.” Det var en bild av Jesus som brukar kallas en *Ecco homo*-bild, där Jesus är bunden vid gisselpelaren och där man ser hur sårad han är av gisselslagen. Jesu lidande blev den tändande gnistan för Teresas personliga omvändelse och för hennes uppdrag att skapa ett djupare och mer andligt klosterliv.

Det som hände med Teresa är betecknande för en omvändelse, som alltid handlar om ett möte med Gud, med Kristus, som får oss att gå ut ur oss själva. Det kan vara ett möte med den lidande Kristus som väcker vårt medlidande. Det kan även vara ett möte med den förhärligade Kristus som får oss att se något av uppståndelsens nya liv. Det är alltid ett möte med Gud, som kommer in på ett realistiskt sätt i vårt liv och väcker något inom oss som har blivit förstelnat, somnat eller dött. I alla tider och miljöer ser vi att människor kan drabbas av en sådan plötslig omvändelse. Samtidigt måste vi komma ihåg att Teresa aldrig hade övergett sin tro. Men den hade förstelnat och hon måste väckas till liv. Så är det kanske också i vårt liv. Något i oss kan ha hakat upp sig och förstelnat. Då behöver vi möta den levande Herren. Under en reträtt, när vi är i stillhet och lämnar det vanliga livet bakom oss, kan vi fördjupa vår blick på den levande Guden, på Kristus, och låta honom bli mer och mer verklig i vårt liv och tränga in allt djupare. I Svenska Dagbladet fanns för en tid sedan en krönika av Cordelia Edvardson, där hon talar om bilderna i Birgittasystrarnas kapell här i Djursholm. Hon talar om hur djupt bilden av den leende Korsfäste grep henne. Det gäller även Mariastatyn, där Maria håller Jesusbarnet i sin utsträckta hand på ett sådant sätt att man undrar om hon inte skall tappa honom. Vi kan i stillhet se på bilderna i kapellet. De kanske kan väcka något till liv hos oss.

Omvändelsen yttrar sig inte bara i att Jesus blir levande för Teresa på ett nytt sätt, utan hon vill också göra något för honom. Typiskt för en omvändelseprocess är att man grips av en helig längtan att göra något, säga något, skriva något för att uttrycka något av den nåd man har fått ta emot, så att andra kan bli delaktiga av den. Det tillhör Kyrkans mysterium att vi inte behåller den nåd vi har fått för oss själva. Nåden är till för att man skall dela med sig av den. Men risken finns i vår individualistiska tid att fastna i en mer privat form av religiositet, eftersom vi lever i ett så individualistiskt klimat, där vi har svårt att dela med oss av det som finns på djupet. Men ändå längtar människor efter att få möta varandra på djupet, att få del av något större och verkligare. I vår tid behövs det verkligen sådana som Teresa, som har förmågan att dela med sig, smitta ner andra med sin kärlek till Gud och Kristus.

Teresa känner, som hon säger, längtan att skapa ”små duvslag” till Jungfru Maria. Så kallar hon sina kloster. De skall vara små duvslag, där man lever tillsammans med Jungfru Maria till Kristi ära. Karmelitorden är sedan sin begynnelse en Mariaorden. Eremiterna på berget Karmel vigde sig helt till Jungfru Marias tjänst. Enligt traditionen fick de ett synligt bevis på detta, när de förjagades från det heliga landet och kom till Europa. Där var de inte särskilt välkomna. I detta sammanhang tänker jag ibland på hur jobbigt det kan vara för alla dem som kommer till Europa från andra världsdelar.

När eremiterna från berget Karmel kom till Europa fick deras generalföreståndare Simon Stock (c:a 1165-1265) en uppenbarelse, där Maria räckte honom ett tygstycke, ett skapular, som ett tecken på hennes beskydd och hjälp. På badstränder i sydligare länder kan man ibland se människor som har små tygstycken om halsen som tecken på att de vill tillhöra Jungfru Maria. Skapularet finns i förminskad form som ett tygstycke men även som en medalj. Det är en mycket spridd folklig fromhet att ställa sig under beskydd av Vår Fru av berget Karmel. I många länder vördas Jungfru Maria under detta namn. Till exempel är Vår Fru av berget Karmel Chiles skyddspatron. På många håll i världen bär man denna medalj eller detta lilla tygstycke. Man vill också tillhöra den karmelitiska familjen, även om man lever ute i världen. Teresa ville fördjupa Mariavördnaden. Hon ville att systrarna skulle leva i Marias efterföljd i sina kloster för att så komma Jesus närmare. Maria var den människa som stod Jesus närmast här på jorden. Om man lever i hennes efterföljd kommer man ”av bara farten” Jesus närmare. I Karmel ser man klostret som en bild av livet i Nasaret, där man lever tillsammans med Maria, Jesus och Josef i all enkelhet och fattigdom, men i stor glädje och frid. Man vill skapa en idealisk miljö för bönelivet.

Samtidigt såg Teresa på reformen av klosterlivet inte i första hand för systrarnas skull utan för Kyrkans skull. Teresa levde under reformationstidens stridigheter. Hon kände hur hennes hjärta slets sönder av de kristnas splittring och stridigheter. Därför såg hon sin klosterstiftelse som en bödens hjälp för Kyrkans enhet. Hon sade till systrarna, att de måste vara tappra soldater som med bödens vapen kämpar för Kyrkans enhet och frid. Hon såg att klosterlivet hjälpte Kyrkan på det mystiska, inre planet. En tanke som fortfarande är mycket levande i Kyrkan är att de kloster, där man lever i strängaste avskildhet, botgöring och fattigdom, hjälper Kyrkan i hennes kallelse. Därför vill man ofta i missionsländerna ha ett sådant kloster. Man skulle kunna tycka att där skulle de mer behöva dem som går ut och predikar och tar hand om de fattiga. Men man ser det som oerhört viktigt att ha en bönecell, där man oavbrutet ber för att dra ner Guds nåd över världen och Kyrkan. Teresa vill genom sin reform i första hand hjälpa Kyrkan i nödens tid. Märkligt nog är detta något som människor kan förstå också i det sekulariserade Sverige av i dag. Till karmelitklostret i Glumslöv kommer många människor och ber om bön. De anar att detta fördolda liv kan hjälpa både Kyrkan och världen att komma Gud närmare.

Livet i klostret skulle för Teresa vara en energikälla för Kyrkans och världens liv. Det är viktigt att inte gå i kloster för sin egen skull utan för att förhärliga Gud, men också för att hjälpa världen. Det gäller alla kristna. Vi går inte i kyrkan för vår egen underhållnings skull utan för att förhärliga Gud och dra ner hans nåd över världen och Kyrkan. Att gå i kloster för att det skall hjälpa Kyrkan och världen är ett perspektiv som kan vara svårt för många människor i vår tid att förstå, eftersom de har en inriktning på att allting skall vara nyttigt, att allt skall kännas bra. Men man går i mässan inte bara för sin egen skull utan för att Gud skall bli förhärligad och prisad och för att världen skall ta emot Guds nåd.

Det spränger samtidigt själviskhetens bojar. Det är inte så viktigt hur jag känner mig, vad mässan ger mig, vad jag får ut. Det är detsamma med en reträtt. Vi åker inte på reträtt för vår egen skull utan för att Gud skall bli mer älskad och för att den kärleken skall kunna spridas genom oss. Därför tar reträtten inte slut. Den skall fortsätta i vardagen, när vi försöker dela med oss av den Guds nåd och kärlek som vi har fått ta emot. Det är inte så ovanligt att höra folk säga, att det är så jobbigt med tystnaden och att det är tråkigt att bara sitta på ett rum och att lyssna på någon som talar. Men jag är inte här för min egen skull. Det kanske är Guds mening att jag skall stå ut med att ha det lite tråkigt för hans skull, att tystnaden skall vara jobbig, att några stör mig och går mig på nerverna. Vi kommer alltid att vara störningsmoment för varandra. När vi går in i tystnaden är det viktigt att ha perspektivet att vi är här för Guds skull, för vi vill att han skall bli mer älskad, tillbedd och förhärligad. Samtidigt är vi här för Kyrkans och världens skull, för att Kyrkan mer och mer skall kunna förmedla Gud till världen och för att världen mer och mer skall ta emot det Kyrkan ger. Då förflyttas tyngdpunkten från vår egen tillfredsställelse, från det vi tycker om eller inte tycker om till något större. En av de viktigaste anledningarna att åka på reträtt eller gå till kyrkan är att vi skall stå till förfogande för Guds rike.

Den vägen går alltid genom utblottelse och kors. Med det menar jag inte att alla skall få ont i huvudet eller sova dåligt. Det vi tycker är jobbigt, vad det än må vara, är vår offergåva till Kristus. Det är vårt sätt att offra oss tillsammans med honom för världens frälsning. Jag hoppas Teresa kan hjälpa oss att förstå, att allt det vi är med om hjälper oss att ta emot Jesus i vårt liv. Det gäller det goda, men också det jobbiga och tunga. Allt har med honom att göra. Därför sammanfattar Teresa börens verklighet med några få ord på spanska: *estar con Jesús* (att vara med Jesus). Att vara med Jesus är egentligen den enda definition hon ger av bön. Det finns på spanska två ord för vara: *ser* och *estar*. *Estar* är det mer konkreta, att vara här och nu med Jesus.

Det är min önskan för er att ni tillsammans med Teresa mycket konkret skall vara med och hos Jesus dessa dagar och att ni ser att det som händer, det ni är med om, också det som är jobbigt, kan hjälpa er att öppna er för honom. Teresa använder ofta det spanska ordet *trabajo*, som betyder arbete, jobb eller prövning. Att försöka integrera det jobbiga i vårt möte med Jesus är viktigt. Vi har en viss bild av att allt skall vara skönt och vackert och att vi skall sväva på molnen. Men ofta är det en väg i utblottelse och utgivande kärlek. Då kan också det bli något som hjälper oss att komma Jesus närmare. Jag hoppas att Teresa av Jesus skall hjälpa er att vara med Jesus och med varandra dessa dagar. Vi som är här representerar hela världskyrkan. Det är en nyttig övning att vara tillsammans med andra i tystnad. Ofta kommer man då varandra närmare. Orden kan ibland bygga barriärer. Men vi får se vänligt på varandra. Det kan ibland skapa en djupare gemenskap än om vi hela tiden måste hålla konversationen igång. Det är min önskan till er att ni skall erfara något av den atmosfär som finns i Jungfru Marias små duvslag, Teresas benämning på sina kloster. Vi ber för varandra att kunna gå in i tystnaden.

Herre Jesus Kristus. Hjälp oss att leva till din ära och i din närhet. Hjälp oss att verkligen finna dig i vårt liv och bli kvar hos dig. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Föredrag II

Vi börjar med Teresas egna ord.

Din är jag, skapad till dig. Herre, vad vill du? Ge mig rikedom eller fattigdom. Ge mig tröst eller bedrövelse. Ge mig glädje eller sorg. Eviga liv, klaraste sol, helt vill jag tillhöra dig. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Ibland får vi klaraste sol. Frågan är alltid om vi i skapelsens under tar emot Skaparen själv, om vi låter den skapade verkligheten öppna oss för Guds verklighet eller om vi fastnar, klistrar oss fast, vid skapelsens skönhet, godhet och njutning för egen räkning. Den heliga Teresa vill hjälpa oss att möta Gud i den tillvaro där vi lever och se att den har en analog karaktär, att Gud låter sig anas i sin skapelse, att det vi är med om pekar tillbaka på honom.

Nu skall vi se på en aspekt av ett tema som i hela den kristna traditionen, ja redan i Bibelns första del, är tydligt, det man brukar kalla brudmystik. Teresa av Avila har kommenterat Höga Visan. Det har helgon och mystiker gjort i hela Kyrkans historia ända från kyrkofäderna och fram till vår tid. I Sverige behöver vi bara tänka på Hjalmar Ekström (1885-1962). Vi kan här inom parentes infoga att en dominikan, fader Patrick-Dominique Linck, i Strasbourg har doktorerat på Hjalmar Ekströms mystik. Också Teresa av Avila har skrivit en kommentar till Höga Visan, "Betraktelser över Guds kärlek". Den kommer antagligen att ges ut på svenska under det här året. För mer än 30 år sedan, när jag arbetade med översättningarna av Teresas verk, ansågs det inte möjligt att ge ut hennes kommentar till Höga Visan. Men vi hoppas att detta verk nu skall bli möjligt att läsa på svenska.

Det är ett djupt bibliskt tema att Jesus Kristus är Kyrkans Brudgum. Redan i det gamla förbundet tolkade man Höga Visan som en allegori för kärleken mellan Herren och Israel, Gud och hans folk. Kärleken mellan Gud och hans folk är så stor att man måste använda bilden av brud och brudgum. Det är så vi måste läsa Höga Visan i Teresas kommentar, att var och en av oss är så älskad av Kristus, Brudgummen, att vi också förvandlas till hans brud, att vi får del av Kyrkans mysterium på ett mystiskt, inre sätt, som gör att Kristus i oss ser det bästa, det högsta, det finaste. Ett mycket viktigt perspektiv, när vi närmar oss denna del av den kristna mystiken hos Teresa, är att se att vi inte bara är enskilda, åtskilda individer som svävar fritt, utan att vi är lemmar i Kristi mystiska kropp. Genom dopet infogas vi i denna gemenskap som gör att Kristus i oss kan locka fram det vackraste och det finaste. I Teresas skrifter pendlar det ständigt mellan å ena sidan realistisk självkänedom, som gör att hon ibland kallar sig världens största synderska, eller ännu värre, en smutsig och stinkande gödselhög, och å andra sidan kallelsen att vara Kristi brud. Denna svaga människa är kallad att bli, som Johannes av Korset vågar säga: Kristi jämlike som hans brud.

Det är denna förvandlingsprocess, denna tillväxt och mognad i nåd som Teresa skildrar i alla sina verk. I "Fullkomlighetens väg" skildras det kristna livet som en väg till fullkomlighet, till helighet. "Den inre borgen" är en resa inåt, där vi steg för steg förvandlas till en allt större Kristuslikhet. Allt detta blir koncentrerat i Höga Visan, där Brudgummen söker sin brud som ömsom gömmer sig och ömsom söker honom. Vi är mycket flyktiga varelser. Vi behöver bara tänka på det vi sade om solen. Anar vi Guds storhet och härlighet i skapelsen eller använder vi skapelsen bara för egen räkning? Vårt kristna liv är en process. Vi kan alltid växa till och förvandlas av mötet med Guds nåd. Men vi kan också stanna till på vägen och plocka blommorna utmed vägen, som Johannes av Korset säger, när vi fastnar och klistras fast vid skapelsens skönhet och godhet istället för att ana Skaparens närvaro i det skapade.

Utgångspunkten är att vi måste inse att vi behöver frälsning. Vi behöver förvandlas och förädlas. Begreppet frälsning är något som människor inte längre kan ta till sig i samma grad som tidigare. Vi behöver ständig rening, befrielse. Vi kan inte själva genom ansträngning och studium bli de goda och fina varelser vi skulle vilja vara, utan Jesus måste lida och dö för att rädda oss från den eviga döden. Teresas budskap vill hjälpa oss att förstå, att vi steg för steg måste ta till oss Jesu frälsande kärlek. Det finns alltid något i oss som behöver renas och som vi behöver befrias ifrån.

Här kan vi använda en annan bild som blir aktuell när solen lyser på fönstren. Då ser man, hur mycket man än har putsat, lite dammkorn och fläckar. Johannes av Korset säger, att när Gud med hela sin kraft kommer in i vårt liv och lyser upp oss, ser vi också de små fläckarna i tydligt ljus. Då ser vi att vi behöver putsas ännu mer. Ju närmare Gud kommer oss, desto mer medvetna blir vi om vårt behov av frälsning. Så länge Gud är på tryggt avstånd tycker vi oss vara ganska hyggliga. Vi skattefuskar ju inte. Vi kanske till och med betalar kyrkoavgift och ger kollekt eller hjälper vår nästa. Det är lätt att nöja sig med allmän anständighet.

Men när Gud verkligen kommer in i vårt liv, när solen lyser med full styrka, kan vi liksom Teresa av Avila ana att vi tillhör syndarnas skara. Vi kan tycka att det är lite överdrivet, när hon kallar sig världens största synderska. Det fanns säkert andra som var mer syndiga än hon. Men när Gud på allvar kommer in, får vi också en mystisk solidaritet med syndarna, för vi känner vårt oändliga behov av Guds frälsande nåd. När vi ber för syndarnas omvändelse tänker vi inte längre bara på de andra. Vi tillhör också deras skara. Vi ser att vi behöver frälsning och att vi är lyckligt lottade, eftersom vi har en Gud som har blivit vår Frälsare i Jesus Kristus.

Allt detta möter oss i Teresas verk. Egentligen är det en helhetskomposition hon har författat men utifrån olika synvinklar. I sina betraktelser över Guds kärlek ser hon på frälsnings- och helgelseprocess utifrån Höga Visans modell. Kristus är Kyrkans Brudgum, och vi är Kyrka. Vi är Kristi brud genom vårt dop. Vi är inte enskilda, åtskilda individer. I Kyrkan är vi förbundna med alla, goda och onda, fromma och icke-fromma. Vår frälsningsprocess beror också på de andra och är till för de andra. Detta typiskt katolska perspektiv måste vi ha med i räkningen, speciellt i vår tid, när vi lätt identifierar oss själva som en individ. Naturligtvis är vi en egen person. Vi har egen vilja, fri vilja, men vi är alltid förbundna med det mystiska nätverk, som Kyrkan är. Vi är beroende av varandra och påverkar varandra. Vi hjälper varandra på frälsningens väg. Ett mycket viktigt perspektiv hos Teresa och andra mystiker är att de hela tiden, vare sig de säger det eller ej, är medvetna om att frälsningen alltid förmedlas i ett mänskligt sammanhang.

Vi skymmer inte blicken på Kristus för varandra, utan vi förtydligar Kristus för varandra, för vi känner igen något av honom i varandra, eftersom vi är en mystisk kropp. Det perspektivet kan också vara lite främmande för oss nordbor. Vi har lite svårare att se Jesus i vår nästa än i naturen. Solen som skiner, fåglarna som kvittrar, snön som skimrar och floderna som brusar brukar hjälpa oss på det naturliga planet att ana Skaparen. Vi har lite svårare att se Jesus eller något av honom återspeglat i vår nästa.

Vi tycker ofta att vi är mer till besvär för varandra, men också det kan bli en hjälp för frälsningen. Teresa av Avila kan hjälpa oss även i detta hänseende. I sina skrifter talar hon ständigt om att hon är omgiven av heliga nunnor och fromma adelsmän, som inte gör annat än hjälper henne. Men när vi läser själva historien ser vi, att de var lika besvärliga som de människor vi har omkring oss och som vi själva är för varandra. Vi har svårt att ta till oss att

vi kan ställa till förtret och vara besvärliga för andra. Men allt detta ingår i Guds plan. Vi tycker att det låter cyniskt. Men vi behöver utsätta varandra för prövningar som en del av frälsningsprocessen, för att kunna ta emot Jesus som vår Frälsare och Herre. Vi lever inte i ett vakuum, där Jesus kommer till oss i hela sin fullhet, rikedom och nåd, utan frälsningen förmedlas till oss genom goda eller dåliga präster, genom heliga eller mindre heliga nunnor, genom vanliga lekmän som är mer eller mindre förvandlade av Guds nåd. Att lita på att Gud arbetar på detta sätt kan vara svårt, för vi vill ju att det skulle vara annorlunda. Vi vill också att vi själva skulle vara annorlunda.

Det kan vara en stor hjälp att försöka göra som Teresa och se sig själv i ljuset av sin brist och sitt behov av frälsning, som syndare eller som en gödselhög. Vi kan tycka att så illa är det inte med oss. Men gödseln ger också näring. Ibland kan det vara bra att tänka i de banorna och samtidigt se att vi är kallade till den största och högsta möjliga kärlek och fullkomning. Jag är kallad till helighet och hela mitt liv går ut på att jag skall renas och helgas, så att solen verkligen kan lysa genom mig, så att jag kan bli det vackra fönstret. Men ju mer solen lyser, desto tydligare ser vi de små fläckar vi har. Det märkliga är att när det är så, ser vi de andras svagheter i förminskad skala. Tidigare var det tvärtom. Vi retade oss på andras svårigheter, men vi tänkte att oss måste andra stå ut med. Vi vill ju så väl. Det är lätt att vända förstoringsglaset utåt mot de andra. Men när solen verkligen kommer in i vårt liv, när Kristus börjar arbeta på djupet, vänder vi på perspektivet.

Jesus Kristus vill bli allt för oss. Han vill ta oss helt i besittning. Han vill använda oss i sin tjänst. Det stora är när det går upp för oss hur viktiga vi är i Guds ögon och hur oändligt mycket han vill ge oss. Men det är också mycket han vill ta ifrån oss. Ju närmare han kommer, desto mer ser vi vad det är som hindrar oss, det onödiga bagaget. När vi beger oss ut på fullkomlighetens väg, på pilgrimsresa, har vi ibland med oss väldigt mycket bagage. Första gången jag var med på världsungdomsdagen, i Rom år 2000, var det några flickor som hade med sig en stor mängd bagage. Det tänkte att andra skulle hjälpa dem att bära. Redan på färjan till Tyskland upptäckte de, att deras beautyboxar bara var i vägen, så de reste hem igen. Det fanns ingen som var villig att hjälpa dem. Så kan det också vara med oss. Något som tynger och binder oss har vi med oss. Vi kan bara själva upptäcka det. Det hjälper inte att alla andra säger till oss att lämna beautyboxen ifrån oss. Vårt eget hjärta måste förstå att det är något vi måste offra på Guds altare. Därför är den sanna ödmjukheten så viktig.

Teresa identifierar ödmjukhet som att leva i sanningen, sanningen om Guds verklighet, men också sanningen om oss själva. Den mystiska omdaning är alltid en tillväxt i ödmjukhet, fattigdom och utblottelse. Vi vet inte alltid riktigt vad det är som är vårt onödiga bagage, vår beautybox. Det är alltid lätt att se vad de andra har för mycket, vad de har fastnat vid, om de har klistrats fast vid något. Jag behöver se att jag har fastnat, plockat för mycket blommor eller skaffat mig för många apparater. Det kan vara olika för olika människor. Vissa människor, t.ex. en fotomodell behöver beautyboxar. Andra behöver det inte. Det är viktigt att inte döma andra, något vi älskar att göra. Skvaller och förtal älskar vi i alla kyrkor och samfund. Där är vi ekumeniska. Det är underbart att tala om andras brister! Men Teresa talar i stället om andras goda sidor, vilket är uppfriskande när man vet hur jobbigt hon hade det. Till och med i hennes egna kloster ville man ibland inte ta emot henne. Men hon talar ständigt om underbara nunnor som gör allt för henne. Det är här förvandlingen sker. Brudgummen döljer sig ofta i vår nästa. Det kan vara svårt för oss att upptäcka honom där. I naturens skönhet kan det vara lätt. Men i lite halvbesvärliga medmänniskor är det inte helt lätt att se att Brudgummen verkar och handlar.

Ett av de viktigaste redskapen på vår resa är mycket enkelt. Det är att byta ut ordet ”jag” mot ordet ”du”. När vi talar, tänker och skriver blir det mycket ”jag”. Martin Buber (1878-1965) har i sin bok „*Ich und Du*” hjälpt oss att använda det lilla ordet ”Du”. Du möter mig. Du talar till mig. Du är med mig. Då blir det inte längre så viktigt hur jag känner det, vad jag får ut, vad det ger mig. Något av nutidens kors eller heresi är att vi är så inriktade på hur vi själva känner det och vad vi får ut. Det är faktiskt ett kors för många människor att de sitter fast som i en korsett, jagets korsett. Ibland beror det inte på dålig vilja, men man är så formad av en kultur, där allt går ut på alla varor och tjänster man skall konsumera. Då blir det lätt så att man också konsumerar personer och gudstjänster, ja även Gud. Det kanske är det mest sorgliga av allt. Redan Meister Eckhart (c:a 1260-c:a 1327) varnar oss för att se på Gud som en mjölkko, där vi mjölkar ut det vi vill ha och inte tar emot det han vill ge oss. Bruden måste vänja sig av vid att säga ”jag” och i stället säga ”Du”. Om vi mediterar över Höga Visan ser vi att det ligger lite i brudgummens pedagogik att gömma sig när bruden är alltför ivrig för sin egen skull. Men då han knackar på dörren och hon vill ha det lugnt och sova en stund till, försvinner han. Öva in mönstret ”Du, Du, Du”! Det låter enkelt och okomplicerat, men vi kan märka så småningom hur svårt det kan vara att avstå från jaget.

I detta sammanhang är det trösterikt att peka på att det första ord ett litet barn säger inte är ”jag”. Barnet talar inte om sig självt som ”jag”. Föräldrarna brukar vänta spánt på om det första ordet skall bli ”mamma” eller ”pappa”. Men det kanske blir ”mormor” i stället. Så småningom blir det mycket ”jag” och ”jag”. Hela processen går sedan ut på att växa tillbaka till du-sfären. Det är vår stora befrielse och lycka att få gå upp i någon annan. Det gäller redan på den mänskliga vänskapens och kärlekens plan, och det gäller ännu mycket mer i förhållandet till Gud.

Teresa kallade sig Teresa av Jesus. Jesus var det viktigaste i henne. Det berättas om henne, att hon en gång i klostret upptäckte en liten gosse. Hon frågade honom vad han hette och fick till svar: ”Jag är Jesus av Teresa”. Det visar på ömsesidigheten i kärleken. Hon vill vara Teresa av Jesus, och han vill vara Jesus av Teresa. Det finns något av kärlekens ömsesidighet och t.o.m. jämlikhet, som Johannes av Korset säger, i brudföreningen mellan brud och Brudgum. Brudgummen vill ge bruden del av allt sitt. Så stor är hans generositet. Brudens väg är att vilja ge Jesus del av allt som är hennes. För honom är det mycket lättare att dela med sig. För oss tar det ofta lång tid.

Alla Teresas verk beskriver denna väg fram till mystikens högsta punkt, som hon kallar den andliga förmålningen. I mystiken talar man om det andliga äktenskapet som den högsta punkten i människans gudsförening. Hela förvandlingsprocessen är en väg därhän. Teresa vill hjälpa människor att upptäcka vilken oändlig värdighet de är kallade till. Men för att kunna ta emot denna värdighet måste man befrias från jagets tyranni och diktatur. Det är för alla en lång och smärtsam väg, även om det för olika människor kan ta olika lång tid. Därför kan vi aldrig jämföra människor. Vissa behöver genom Guds nåd lång tid för att befrias och komma Gud närmare. För vissa går det fort. En av våra stora frestelser är att vi jämför oss med andra och då ibland blir avundsjuka eller högmodiga. Vi måste förstå att vi inte riktigt heller kan bedöma oss själva. Det är mycket lätt att försöka placera in sig, när man läser Teresas skrifter där hon placerar bönen på olika trappsteg eller i olika boningar. Var man tror sig vara beror lite på ens personlighet. Vissa har en tendens att se sig lite högre upp, medan andra lite längre ner. Ofta hamnar man mitt emellan. Vi kan inte ofelbart placera in oss själva på den andliga vägen. Det ligger i Guds förbarmande kärlek att ofta dölja för oss både vår nöd och våra framsteg. Det är lätt, beroende på karaktär, att antingen tro sig ha fått för mycket eller för lite.

Samtidigt är det viktigt att förstå vad för slags människa man är, om man har en tendens att överskatta sig eller underskatta sig. Det kan vara viktigt att få denna grundläggande självkänedom. För vissa människor kan det vara en blandning. Ena dagen kan man tro att man har nått fram till sjunde boningen. Nästa dag är man en gödselhög. Det kan pendla beroende på ens temperament. Men att då lita på att Gud aldrig överger oss utan ständigt arbetar på oss är A och O. Det är Gud som är viktig. Jag behöver inte veta exakt på vilket steg jag är. Om jag ser mer på honom än på mig själv, vet jag att jag är på rätt väg. Så kom ihåg det lilla ordet ”Du”! Du är framför mig, bakom mig och i mig. Det är Du som möter mig i de andra du-na.

Jesus Kristus, vår Brudgum, vill alltså möta oss i och genom allt. Vad vi än är med om har det med honom att göra. Hur vi än känner oss, vad vi än läser i tidningen, vad vi än är med om på bussen, lämnar han oss aldrig. Han lämnar oss aldrig i fred. Job säger, att han låter mig ej ens svälja mitt eget spott utan att han är med. Vi lever ständigt i Guds närvaro. Det är något mycket viktigt, inte bara i Karmels mystik, utan i all kristen mystik. Allt det jag är med om sker i Guds närvaro. Broder Lorens (1614–1691) säger, att Gud är med oss, även i oredan i vårt kök. Vi behöver inte vänta tills vi har städat. Gud är redan där. Om vi är på dåligt humör eller gott humör, om vi är sjuka eller friska, om vi har mycket pengar eller ingenting alls är Gud med oss. Så småningom kan vissheten om Guds ständiga närvaro impregnera oss.

Då ser vi något av Guds närvaro och kärlek också i de andra. Vi hjälper varandra på vägen. Det är därför Kyrkans gemenskap är så viktig för oss. Det gäller Kyrkan som den är. Det är mycket lätt för oss att önska att alla präster, nunnor och lekmän skulle vara heliga. Vi kan ibland fordra mer av andra än av oss själva. Vi är alla kallade till helighet och vi borde vara heliga. Men ändå är vi inte det. Vi är alla i en process, där vissa har hunnit längre och vissa inte har hunnit så långt. Vissa tycks gå framåt och andra bakåt. Det är som med processionen i Echternach i Luxemburg. I vanliga processioner går man alltid framåt. Men där går man två steg framåt och ett bakåt. Det är en bild av den skröpliga mänskliga verklighet där vi lever. Men eftersom man går två steg framåt och bara ett bakåt, kommer man ändå en bit på väg. Det gäller då att ha överseende, i första hand med de andra och i andra hand med sig själv. Ofta är det tvärtom. Vi har ofta mer överseende med oss själva än med andra. Men kom ihåg att ju mer solen lyser, desto mer ser vi också vår egen skröplighet, men alltid i förklarad ljus.

Det finns ingenting av självförakt i Teresa utan en ödmjuk självkänedom som gör henne ännu mer beroende av Jesu kärlek. Det finns ständigt diken på ömse sidor av vägen, där det kan vara mycket lätt att hamna. När vi talar om ödmjukhet måste vi undgå både högmodets och självföraktets diken. Så är det alltid. Vi måste vara medvetna om att så länge vi har blicken riktad på Kristus och låter honom se på oss med kärlek är vi trygga. Men om vi tittar hit och dit är det lätt att hamna i diket. Det är ungefär som när vi lär oss att köra bil. Då måste vi ha blicken riktad framåt. När jag skulle börja köra bil kom det in en geting i bilen. Tittar man bara en liten stund på getingen är man snart nere i diket. Så är det också på vår väg. När vi inte ser på Jesus utan ser för mycket på varandra eller på något annat hamnar vi lätt i diket. Men ibland – och det är det underbara – kan vi behöva en dikeskörning för att bli ödmjuka. Den nye bilföraren är ofta mycket stolt och tycker sig behärska bilkörningen men åker lätt ner i diket. Den som börjar gå den andliga vägen kan kavat komma in i kyrkan och säga: ”Jag har varit på reträtt. Jag skall bli helig”. Men det är lätt att hamna vid sidan av vägen. I sin ofattbara barmhärtighet använder Gud också dikeskörningen för vårt bästa.

Det är därför vi behöver bikten, försoningens sakrament. Då förstår vi att det också fanns något av nåd i vår synd, när den är förlåten. Vi kan aldrig riktigt fatta med vårt förstånd att

Gud också kan använda synden för att frälsa oss. Men det är det han gör på korset. Människors största synd, att korsfästa Gud, blir den största nåd. Något av det är vi med om varje gång vi tar emot Guds förlåtelse. Ibland kommer människor till biktstolen och säger, att de inte har mycket att bekänna. Någon säger: ”Jag lever ensam i mitt hem och läser fromma böcker hela dagarna. Jag ser aldrig någon människa”. Då kan man undra om det inte där ligger någon liten synd. Teresa har många drastiska berättelser om dem som tror sig vara alltför fromma. Men i vår tid skryter man kanske inte så mycket om sin fromhet. Vi har också berättelsen om Jesus som vände sig mot fariséerna som stod i gathörnen och visade upp sin fromhet. I vår tid är det kanske snarare tvärtom. Man döljer fromheten. Vi har alltid något att lägga fram när vi kommer inför Gud, för vi vet att vårt fönster inte är helt putsat.

Teresa vill hjälpa oss att stå inför Brudgummen som Kristi brud. I vår tid är detta språkbruk ofta svårt att smälta. Det gäller både män och kvinnor. Brudterminologin har lite förlorat sin spänst eller missuppfattats. Det gjorde den redan på Teresas tid. Teresa berättar om en präst som höll en vacker predikan om Höga Visan, medan folk satt och skrattade i kyrkan. Man missuppfattade och misstolkade. Det är inte helt lätt att tala om för människor att innerst inne i sitt väsen är de så älskade av sin Brudgum, Kristus, att de är Kristi brud.

I första hand är det Kyrkan som är brud. I brudmystiken har man alltid tre aspekter där bruden motsvaras av tre verkligheter på olika nivåer: på det kollektiva planet av Kyrkan, på det personliga planet av människan, själen, och på det typologiska planet av Jungfru Maria. Det första, som vi ser mycket tydligt i Bibeln, är Guds folk, Kyrkan, både i det gamla förbundet med Höga Visan och i det nya med Pauli brev. Vi blir Kyrka genom vårt dop. Vi blir Guds tempel. Vi blir Kristi brud, vare sig vi är män eller kvinnor. Men det är alltid lättare för en kvinna att identifiera sig med detta begrepp. Många menar att det är därför det är lättare för kvinnor att gå i kyrkan och åka på reträtter. Det förhållandet anspelar Teresa på. Men, som den ödmjuka kvinna hon är, föredrar hon att låta någon annan, den helige Petrus av Alcántara (1499-1562), säga det. Det var en from och botfärdig franciskan som hon beskrev mycket talande. Det var som om han var gjord av trädgrenar, sade hon. I filmen ”Gudar och människor”, som handlar om trappisterna i Algeriet som blev dödade, såg den äldste munken ut på så sätt. Han var mycket mager och benen stack ut här och var. Det såg ut som om han var gjord av trädgrenar. Teresa säger om mystiken och dess gåvor: ”Herren skänker dessa nådegåvor mycket oftare åt kvinnor än åt män. Detta har jag hört av den helige pater Petrus av Alcántara och jag har själv lagt märke till det. Han sade att kvinnor hade nått mycket längre på den vägen än män. Han gav mig även utomordentliga skäl till detta. Det behöver jag inte återge här. Men de var alla till kvinnornas favör”.

Det verkar vara så i de flesta miljöer, att det är flest kvinnor som både går i kyrkan, försöker leva ett fromt liv och läser mystiska skrifter. Det betyder inte att det är hopplöst för männen. Men det verkar vara lättare för kvinnor att identifiera sig med rollen att vara helt beroende av Kristus, helt öppen för honom och ta emot hans kärlek på ett djupare plan. Teresa vill naturligtvis också att männen skall öppna sig för detta budskap. Men av någon anledning är det lättare för kvinnor och de skälen vill hon inte återge här. Vi får själva tänka ut vad det kan vara för skäl som gör att det kan vara lättare för en kvinna att ta emot Kristus som Brudgum än för en man.

Det viktiga och det största är att vi får låta Jesus Kristus ta oss i besittning och frälsa oss. Jag vill understryka det lilla ordet låta. Grundattityden är inte att vi skall göra något, att vi skall kämpa, att vi skall anstränga oss, utan vi skall låta oss frälsas. När ängeln kom till Maria vid bebådelsen säger hon: ”Låt det ske med mig som du vill”. Det kristna livet är mer att låta Gud

älska oss och låta Gud frälsa oss än att göra det själva. Återigen, det är Du som handlar. Det är Du som älskar mig. Det är Du som frälser mig. Det kan vara en mycket svår omställning i vårt samhälle där vi är så vana att själva hantera och manipulera allting. Vi tror att det är vi som måste göra allting.

Är detta då ren passivitet? Nej. Man brukar säga att den högsta mänskliga aktiviteten är det passiva Gudsmottagandet, att ta emot Gud, att låta Gud arbeta i oss. Det tar hela vår varelse i besittning. Men det är inte en aktivitet, där vi styr och ställer. Det kan vara mycket svårt att hitta detta läge, eftersom vi ser på verkligheten antingen som något vi gör, presterar, där vi håller tyglarna i handen eller som något enbart passivt och fatalistiskt. Vi är kallade att låta Gud älska oss och samverka med nåden. Man talar ofta om synergism i mystiken, att Gud är den handlande, den älskande, och vi låter honom handla. Därför kan det vara bra att tänka på bilden av Maria vid bebådelsen. Gud vill bli människa. Gud vill födas i henne. Han skulle inte göra det om inte hon sade ja, om inte hon lät det ske. ”*Fiat mihi secundum verbum tuum*” (Låt det ske med mig efter ditt ord).

Det finns ett mellanläge mellan aktivitet och passivitet. Det är där nåden verkar. Det kan vi inte förklara rent logiskt. En av de svåraste dogmatiska striderna i Kyrkans historia är den så kallade nådestriden mellan jesuiter och dominikaner. Påven blev så arg att han förbjöd dem att fortsätta. Jesuiterna betonade den mänskliga aktiviteten, medan dominikanerna betonade nåden. Som karmelit skulle jag kanske betona mellanläget. Man kom fram till att i mötet mellan Gud och människa kan vi inte pocka på vår aktivitet och säga att den skulle vara utslagsgivande. Det innebär inte heller att vara ett passivt paket utan det gäller att hitta mellanstationen. Vi kan tänka på vad vi gör när vi sitter och ber. De flesta är nog medvetna om att de har varit med om ögonblick när de inte riktigt själva styrde. Det var inte heller så att de bara satt som passiva paket, utan det var ett flöde som kom in. Det var kanske en blick som såg på dem eller ett ord som talade till dem och som de tog emot. De lät det ske. Jag tror att vi ofta rent spontant har upptäckt eller håller på att upptäcka denna del av vårt liv, när det är Gud som handlar i oss, när det är Gud som älskar oss, när det är Gud som ser på oss och vi låter det ske. Det kan också vara något liknande i mänskliga relationer. Idealet är att det så går in i vartannat att man inte riktigt vet om det är Du eller jag som älskar eller handlar. Det är synergism, att samverka, att samälska, att tillsammans leva en djup verklighet. Eftersom Gud är Gud har han alltid prioritet, den första platsen. Men han lyfter oss upp till en ömsesidighet eller som Johannes av Korset vågar säga: Kärleken gör oss jämlika med Gud. Även om vi förblir en skapad verklighet, lyfter han oss upp till sin gudom. Det mest otroliga av allt är att kärleken gör oss delaktiga av Guds mysterium, gör oss gudomliggjorda, som Östkyrkan säger.

Om vi skulle sammanfatta brudmystiken är det just här vi får bli stående. Det gäller på alla nivåer, vare sig vi har kommit en bit på väg eller kommit fram eller vi börjar gå, måste vi vänja oss vid detta nya sätt att leva, handla, tänka. Det är mer Du som älskar mig, Du som handlar i mig, Du som tar mig i besittning. Jag låter det ske. Jag samtycker till det Du vill. Jag låter mig tas i besittning för det verk Du vill göra med mig, liksom Maria.

Därför säger man i brudmystiken att Maria alltid är idealbilden av bruden. Sven Lidman (1882-1960) kallade Maria för Hugsvalarens ljuva brud, alltså Andens brud. I Maria ser vi hur Anden helt har kommit till herravälde, eftersom hon inte hade något av synd i sig. Hon var den enda rena fönsterrutan. Den behövde inte putsas. Den var redan från början befriad från all synd. Därför behöver vi henne som en bild av vad Gud vill göra oss till. Då kanske vi säger: ”Men hon är den Obefläckade. Hur skall vi kunna nå fram dit”? Jo, en gång i evigheten

skall vi också bli de obefläckade. Här på jorden behöver Gud putsa och putsa. Om det inte blir färdigt här på jorden har vi reningsorten vid övergången. Men i evigheten skall vi också vara de rena fönster som släpper igenom hela ljuset. Processen är i full gång här och nu.

Då måste vi också tolka livets händelser och allt vi är med om i detta ljus. Det är inte profana saker bara, utan det är vår frälsningshistoria. Det begreppet kan också hjälpa oss. När vi använder begreppet frälsningshistoria, tänker vi i första hand på Bibeln, hur Guds folk är föremål för Guds frälsningshandling. Men vi sade ju att det som Gud gör i Kyrkan och för sitt folk, det gör han också i själen, i den enskilda människan. Därför finns det också en frälsningshistoria i vårt liv. Om ni tar fram gamla fotoalbum och tittar på hur det var när ni var små, snälla barn, sedan blev besvärliga tonåringar och sedan kanske nygifta, kan ni tänka på att här är er frälsningshistoria. Här har Gud handlat med mig. Jag kanske inte tänkte på det i det ljuset. Men i efterskott kan jag ana att här har Gud verkat både i det glädjrika och i det smärtsamma. Det som jag då inte förstod när det hände, kan jag se i förklarat ljus i efterskott. Jag kan se att Gud har varit med i allt detta, att han har följt mig, burit mig. Han bar mig genom det tunga och svåra. Så kan vi se att det som vi läser om i Höga Visan återspeglas i vårt liv. Brudgummen har sökt oss. Ibland har vi varit medvetna om det. Ibland har vi sett på TV eller spelat bingo, bridge eller golf. Det kan ha tagit så stor uppmärksamhet att vi inte tänkte på att Gud sökte oss. Men i efterskott anar vi att vi är Guds ögonsten, hur mycket vi betyder för honom. Den vetskapen kan öppna oss ännu mer.

Vi ber återigen med den bön vi började med.

Din är jag, skapad till dig. Herre, vad vill du? Ge mig rikedom eller fattigdom. Ge mig tröst eller bedrövelse. Ge mig glädje eller sorg. Eviga liv, klaraste sol, helt vill jag tillhöra dig. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Föredrag III

Vi ber med Teresas ord.

Hur är det möjligt, Herre, att glömma allt detta och att de dödliga glömmar dig så mycket och kränker dig? O, min Frälsare, hur mycket glömmar de inte bort sig själva och hur stor är inte din godhet, när du då kommer ihåg oss som förfärligt har sårat dig genom ett dödande slag och ändå glömmar detta. Och åter ger du oss din hand och väcker oss ur denna obotliga dårskap för att vi skall sträva efter vår frälsning och be dig därom. Välsignad vare en sådan Herre. Välsignad en så stor barmhärtighet och prisad vare han för alltid för en så nådefull barmhärtighet. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Vi skall fortsätta att se hur Teresa kan hjälpa oss att bli fast rotade i vänskapen med Jesus Kristus. Hennes stora gåva och nåd till oss alla är att hon verkligen vill göra oss till Jesu vänner. Vi såg i förra föredraget på brudmystiken, brudförhållandet, att Kristus är Kyrkans Brudgum och vår Brudgum. Nu skall vi se lite mer praktiskt och konkret på vad det innebär att bevara Jesus i sitt minne.

Glömskan är en av våra stora svagheter. Vi glömmar bort så mycket, inte minst Gud. Vi har så mycket annat att tänka på. Vår stora sorg är ofta att upptäcka att vi har ägnat Gud så lite av våra tankar. Den heliga Thérèse av Jesusbarnet (1873-1897), en sentida efterföljare till Teresa av Jesus, sade att hon inte kunde låta mer än tre minuter gå förbi utan att tänka på Gud. För de flesta av oss kan det vara tre timmar eller tre dagar. Men hon tyckte att det var mycket med tre minuter, för det var två minuter när hon inte kom ihåg Jesus. Vi sitter alla i samma båt. Vi har tendensen att glömma Jesus och uppfyllas av allt möjligt i vår inre värld. Om vi glömmar

Jesus, glömm vi också vår egen värdighet, vårt sanna jag, vår skönhet och kallelse. Det är genom Jesus Kristus vi får vår djupa identitet. Det är han som gör oss till det vi egentligen är. Vi blir ett jag eftersom han ser på oss med kärlek och ger oss vår värdighet. Glömskan är alltid något som ställer till förtret för oss. Vi märker det speciellt i bönen. Aldrig är vi så glömska som i bönen. Vi sätter oss ner för att be. Vi menar allvar. Vi har Jesus inför ögonen och inför hjärtat. Men efter tre minuter tänker vi på vad vi skall ha till middag eller att det gör ont i ryggen. Vi är obeständiga i vårt minne. Glömskan är en ständig följeslagare. Arvsyndens ikläder sig ofta glömskans kläder.

Men Teresa vill hjälpa oss att upptäcka att det finns bot, att det finns hjälpmedel. Det första hon lär oss är att tankarna inte är det viktiga. Vi har en tendens att identifiera bönen med tankeverksamhet. Det är lätt för oss att knyta bönens verklighet mer till tanken än till den djupdimension som vi nu skall försöka titta lite närmare på. Redan Meister Eckehart sade, att en tänkt Gud försvinner mycket fort. Men den äkta och sanne Guden försvinner aldrig. Det finns något djupare än det vi kan fånga in med våra tankar. Teresa återkommer gång på gång till vår oförmåga att hålla tankarna i styr. Hon menar att det har något med Guds pedagogik eller med Guds humor att göra, för det gör oss lite ödmjuka, när det går upp för oss att vi inte kan fånga in Gud med våra tankar. Hon säger: ”Herren skall lära er att förstå att torkans tider leder till ödmjukhet och inte till oro. Tro mig, där sann ödmjukhet finns, även om Gud aldrig ger någon tröst, där finns en frid och samstämmighet med hans vilja, som är större än andras tillfredsställelse. Vi är mer vänner med njutningar än med korset.”

Vi skulle ju så gärna vilja kontrollera våra tankar, vilja samla oss och ha goda och fina tankar. Men rätt snart märker vi att tankarna, som Teresa säger, antingen är som nattfjärilar, som kretsar kring ljuset och flyger hit och dit, eller som vilda hästar, som drar oss någon annanstans. Det är viktigt, speciellt för oss i vår tid, att acceptera att vi inte riktigt kan kontrollera våra tankar, för vi utsätts ständigt för olika stimuli, genom media, genom reklam, genom det liv vi lever. Det är så mycket onödigt som fastnar på vår inre näthinna, som gör att våra tankar flyger och far.

Bön är inte i första hand att kunna koncentrera sin tankeverksamhet. Vi har ofta en föreställning att om vi bara kan koncentrera våra tankar kommer vi Gud närmare. Men att be, att följa Kristus, är mer en fråga om kärlek än om koncentration. Den kristna bönen ligger på ett annat plan. Den systematiska meditationen bygger mycket på att man kan samla sina tankar. Men bönen som en övernaturlig nåd och gåva är något annat. Att det är så kan bli en stor tröst för människor men får samtidigt inte utnyttjas så att man säger, att då kan man tänka på vad som helst, då spelar det ingen roll. Jo, det gör det. Teresa vill visa oss att vi istället för att satsa på tankarna som vår förening med Gud, har en annan dimension som hon kallar minne.

När hon talar om minne är det lite annorlunda än det vi menar med minne i vår tid. Vi kan säga, att vi har en mängd goda eller sorgliga minnen som berör oss. Men när Teresa talar om minne menar hon det man i den klassiska kristna antropologin menar med minne, som något djupare, ett metafysiskt minne, en erinran om att vi är skapade till Guds avbild och hör ihop med honom. Som skapade varelser är vi skapade till Guds avbild. Någonting av den djupa insikten finns kvar i människor. Nästan alla människor har en aning om att det finns något större, något högre. De är inte bara en kemisk process. De är någonting mer. Det finns hos människan något djupare, en längtan tillbaka till hennes ursprung. Även människor som är uppvuxna i en helt ateistisk miljö har ofta en insikt eller ett metafysiskt minne som är en påminnelse om att de i grunden är skapade av Gud och för Gud. De nöjer sig inte med att bara

vara en samling celler eller processer av kemiska produkter. Det måste vara någonting mer. Det måste finnas en djupare mening med deras existens. De tillhör Någon annan. Bara genom att vara till ställer sig människan frågan vad det innebär att vara och att icke vara, var vi kommer ifrån, vad som är meningen med livet och vart vi är på väg. Det beror på att hon är skapad till Guds avbild och aldrig riktigt kan falla till ro utom i honom. Det gäller alla människor genom skapelsen.

Men den kristna människan, den döpta människan, är infogad i Kristi mysterium. Kristi kors och uppståndelse, påskens mysterium har blivit hennes innersta existens. Minnet har fyllts med ett minne av Kristusmysteriet. Det ligger djupare än tankarna, begreppen, känslorna, bilderna. Det gör att den kristna människan, ibland utan att reflektera, anar att det hon lider inte bara är något likgiltigt och smärtsamt, utan det är något som förenar henne med Kristus. Det hon gläder sig över, det som fyller henne med lycka, är inte bara något som berör henne utan en försmak av den eviga lycksaligheten. Man kanske inte uttrycker det i de kategorierna, men det finns djupast inom henne en insikt i att det finns en djupdimension i hennes tillvaro. Minnet riktar henne inte bara bakåt, som vi ofta tänker, till det vi har varit med om, utan det riktar oss också framåt mot evigheten. Vi kommer från Gud, vi är på väg med Gud och vi går till Gud. Han är horisonten i allt det som sker. Vår historia är, som vi sade, frälsningshistoria. Det kanske man inte har logiska begrepp för utan det ligger på en djupare nivå, på en metafysisk nivå, där minnet är ett förråd av trons mysterium, trossanningarna, trosinnehållet.

Oavsett hur mycket vi har studerat, hur mycket vi vet, anar vi att det finns ett samband mellan vår existens och Gud. Den förmågan vill Teresa hjälpa oss att ta till oss i bön, att finna vår grund i Kristi frälsningsmysterium, att se att det vi tydligast erfar i bönen, men egentligen alltid lever av, är en ständig förening med Kristus. Denna förmåga övar vi upp genom det som i den mystiska teologin kallas de teologala dygderna: tron, hoppet och kärleken. På det naturliga planet har vi de tre själsförmögenheterna: förstånd, minne och vilja. Tron, hoppet och kärleken är de gåvor, de dynamiska verkligheter vi får genom dopet för att kunna använda minne, förstånd och vilja på bästa sätt. Vi knyter tron till förståndet, kärleken till viljan och hoppet till minnet. Det är hela den dynamik vi använder eller skulle lära oss att använda i vårt förhållande till Gud.

Vi skall speciellt se på minnet och hoppet, eftersom det är där vi kan få konkret hjälp i vårt böneliv. Samtidigt hör dessa tre dygder samman. Det är en enda övernaturlig organism som förenar oss med Gud. Likaväl som vi har organ som hjälper oss att situera oss i den skapade verkligheten, får vi genom nåden organ som hjälper oss att förena oss med Gud. Det är egentligen ganska självklart. Men de teologala dygderna kanske vi inte hör talas om i predikningar, eftersom man i våra länder inte så ofta som i andra länder studerar den systematiska spiritualiteten, det man tidigare kallade den mystiska teologin, som beskriver hur människan genom nåden förenas med Gud. Därför finns det hos oss mycket okunnighet om det så kallade teologala livet. Ändå är det ofta det vi behöver höra om för att vi skall kunna situera oss i bönen, för annars använder vi istället de naturliga förmögenheterna. Vi tänker. Vi gör oss bilder. Vi drivs av känslor och fantasier istället för att öva upp tro, hopp och kärlek.

Att låta hoppet styra minnet kan bli avgörande, för att vi skall känna oss hemma i börens värld, speciellt i vår tid där vi ständigt är splittrade på det naturliga planet, eftersom vi överöses med olika stimuli, när vi går in på ett varuhus och när vi ser på TV. När vi går ut på vägen ser vi reklamskyltar. Vi kanske tänker att det inte spelar någon roll vad vi ser, för vi skall ändå inte köpa de där varorna. Men det vi ser fastnar. Så är det också i det politiska livet. Överallt anstränger man sig för att påverka oss. Reklamen är en av de näringsgrenar man

satsar mest på. Man bedriver propaganda i politiken och i andra sammanhang. Vi blir bombarderade med intryck och stimuli, för att vi skall gå i en viss riktning. Några menar sig kanske inte bli påverkade, då de bara läser Bibeln och andliga böcker.

Vi märker nästan alltid denna påverkan i bönen. Vi kommer att tänka på en reklamfilm vi har sett eller vi tänker på vad det står i tunnelbanan. I en medial värld som vår blir vi bombarderade med stimuli. Även om vi inte har TV eller radio, är vi inte helt opåverkade av stimuli. Olika stimuli dyker upp när ingenting annat fyller oss. De dyker upp när vi sitter i bönens sfär och försöker tänka på Gud. Efter en tid tänker vi på att köttfärsen var billigare på Maxi än på Coop. Det var ju ett extra erbjudande och då måste vi ha kupongen med oss. Men den har vi glömt någonstans. Så rullar det iväg. Vi tänker på vilka vi skall bjuda på köttfärs. Så tänker vi på annat vi skulle göra. Eftersom vi lever i en så tidspressad tid är det alltid något vi måste göra, som ligger där och väntar. Vi har kanske inte städat eller så var det hemtjänsten som skulle komma. Men då kommer hon som vi inte tycker är trevlig.

Vi måste försöka upptäcka den kraftkälla som finns i det metafysiska minnet, där hoppet hela tiden inriktar oss på Kristus. Det betyder inte att vi hela tiden tänker på Kristus, men vi får den djupare dimension som vi bottnar i. Ofta innebär det att det på ytan kan rulla på med köttfärs och reklam. Det kan många människor tycka vara mycket jobbigt. Men vi är ändå medvetna om att på djupet är det något annat. På djupet är vi medvetna om att Kristus lever i oss, att han är vår Frälsare, att han ser på oss med kärlek. Samtidigt tänker vi på köttfärs och partipropaganda. Så småningom kan det som sker på ytan tonas ner, när vi mer och mer kommer till ro på det djupare planet. Men för många tar det lång tid och det är mycket svårare i vår tid, eftersom vi utsätts för så många stimuli från olika håll. Det är så mycket som påverkar oss, eftersom vi lever i en tid när nästan alla satsar på påverkansarbete. Det gäller näringslivet, staten och partierna.

Då finns risken att Kyrkan också satsar på reklam och annan påverkan. Det är lätt att få för sig att det är det som skall frälsa oss. Men vi tror ju att det bara är människans djupaste längtan som Kristus vill släcka. Därför måste Kyrkan i sitt arbete hjälpa människor att upptäcka att de är mer än det som finns i påverkanssfären. Människan är kallad att vara Kristi brud. Hon har en djupdimension och hon måste upptäcka att hon är hemma där. Det som kan ge människor hopp i livets svåra ögonblick är att de alltid vilar tryggt i Guds hand, att de är föremål för Kristi frälsande kärlek och befrielseverk.

Under en stor del av vårt böneliv måste vi acceptera vår splittring och torka. Det är lite olika för olika människor. Vi ser att Teresa starkt betonar att bönen alltid innebär en personlig utveckling. Det kan vara lättare i ett kontemplativt kloster där man inte är utsatt för alla dessa bombardemang. Då har man inte så mycket tankar och bilder som fyller huvudet. Men där kan det å andra sidan bli svårare eftersom en liten sak kan bli stor. Om en syster en gång för tio år sedan har sagt ett ovänligt ord, kan det hänga kvar. Vi är aldrig helt befriade från den dimension, där vi påverkas i våra sinnen. Det metafysiska minnet kan så småningom tränga ut de andra minnesbilderna. Det övar man i den ignatianska meditationen, där man medvetet tar en händelse ur Jesu liv inför ögonen, där man försöker tränga in i de olika frälsningsmysterierna. Delvis använder Teresa också detta sätt att meditera, eftersom hon var påverkad av jesuiterna.

Men Teresa menar att ju längre vi kommer på vägen, desto mer blir minnet bara en enkel kärleksfull uppmärksamhet på Kristus, *cabe nos*, som hon säger, bredvid oss eller, som vi sade tidigare, *estar con Jesús*, att vara i Jesu närvaro. Utan att vi gör oss någon bestämd bild

eller tänker på något bestämt mysterium under hans liv, blir vi medvetna om att vi befinner oss i Jesu sällskap. Hon säger: ”Vi måste skjuta allt annat åt sidan för att inom oss närma oss Gud. Till och med under våra dagliga sysslor måste vi dra oss tillbaka inom oss själva. Och även om minnet av att jag har sällskap inom mig inte varar mer än ett ögonblick är det till stor nytta”.

Teresa säger alltså att vi har ett minne av att vi har sällskap inom oss. Gud är oss närmare än vi är oss själva. Han är inte utanför oss, utan i det som vi är, är han också med. Han lever i oss. Vi är så djupt förenade i honom att vi inte kan tänka oss själva utan honom. Du är viktigare än jag, säger vi för att anknyta till brudtematiken. Jag blir vad jag är, eftersom Jesus ser på mig med sin kärlek och omtänksamhet. Jag är otänkbar utan honom.

Så småningom kan minnet göra att mitt böneliv får en djupare stadga, en djupare fullhet. Det är olika för olika människor. En del är mer uppfyllda av mediabusset, av alla stimuli, och har svårt att lösgöra sig. Det kan bero på yttre förhållanden och temperament. Men vi får tro att även om vi har dessa stimuli kan vi hitta djupdimensionen. Vi kan öva upp den. Teresa säger att också under våra dagliga sysslor måste vi dra oss tillbaka till djupdimensionen då och då. Det gör många rent spontant. Ibland hjälper det med ett djupt andetag, med att knyta bödens verklighet till andningen. Det är något som inte minst Östkyrkan använder sig mycket av.

Det gäller alltså att hitta sin personliga bönestil och böneväg, även om själva landskapet, både frälsningshistorien och frälsningsgeografien, är densamma. Men vi kan befinna oss på lite olika plan och på olika platser. Därför är bönen i Teresas och Karmels värld mycket fri om man jämför med den klassiska ignatianska meditationen. Det finns inget fast regelverk, utan allt är koncentrerat på den personliga föreningen med Kristus och genom honom med Fadern, dvs. det treeniga livet. Därför är det åtminstone i början lite svårare att hitta sin plats i det som Teresa säger. För många kan det vara en stor hjälp att upptäcka att bönen inte i första hand är tankeverksamhet utan något djupare och att jag kan be äkta och giltigt även när jag är förströdd. Det betyder inte att jag skall vara förströdd och att jag skall uppmuntra förströddheten, men även när jag inte riktigt kan kontrollera tankarna kan jag be på ett djupare plan. Risken finns att man lägger mer energi på att kontrollera sina tankar än på att älska Gud. Man måste vara medveten om att vi har krav på oss att vi skall kunna vara koncentrerade i våra tankar. Men det är inte det väsentliga, utan det väsentliga är att vi låter oss betraktas av Kristus.

Teresa betonar mycket starkt Jesu blick. Detsamma ser vi i evangeliet. Jesus ser på en människa och bara det förändrar henne. När vi ber syftar vi till kontemplation, bödens högsta stadium. När vi hör ordet kontemplation, som betyder betraktande, tänker vi först att det är vi som betraktar Jesus. Men egentligen är det han som betraktar oss. Det är det perspektivet som kan förändra allt. Bönen är i första hand hans handlande i mig, hans tilltal till mig. Det är en befriande tanke för människor. När man hör ordet bön är det mycket lätt att se det som sin egen aktivitet i första hand. Det är jag som skall göra något. Jag skall prestera en bön. Jag skall säga något vettigt till Gud eller tänka något fromt om honom.

Men det är Du som kommer in i mitt liv. Det är Du som ser på mig. Det är Du som talar till mig. Det är Du som visar mig Din kärlek. Gud är den handlande i bönen. Jag låter det bara ske. Det är Brudgummen som frälser sin brud. Det är just minnet av frälsningens verklighet som kan komma upp till ytan mer och mer när vi ber och kan evangelisera oss inifrån. Jag behöver inte hitta på en mängd fromma tankar och ord utan jag tar emot Kristus i hans fulla verklighet och sanning och låter honom handla i mig. Ibland erfar jag det mer i min

tankeverksamhet eller mitt förstånd, men ofta erfars det av många människor som tomhet och torka, men samtidigt som en fridfull vila i vissheten om att jag är med Jesus och att han är med mig. Det är där man så småningom får lära sig att känna sig hemma.

Bönen blir aldrig riktigt som man har tänkt sig och det kan förvirra många människor. De har en bild av att bönen skall vara vacker, fridfull och ett ständigt tänkande på hur underbart det är att tillhöra Jesus. Men ofta blir det något annat. Vissa människor sitter och väntar på att den tänkta idealbilden skall bli verklighet. Så kommer Gud och ger sina gåvor. Men vi ser inte vad han ger oss. Vi vill ha någonting annat. Vi har gjort oss en viss bild som har fastnat på vår näthinna. Det är alltid viktigt att försöka dyka ner i minnet. Teresa säger: ”Vi vet att ett är att tänka med förståndet. Ett annat är att minnet för förståndet framställer sanningar”. Hon menar att minnet är ett slags förråd av trons sanningar, som kan stiga upp och evangelisera förståndet, tankeverksamheten.

Det kan låta lite abstrakt, men jag tror att vi ibland är medvetna om vad det innebär. Många människor säger att de har gått igenom lidanden, men så småningom går det upp för dem att det var Kristus som led i dem. Det var inte bara något meningslöst. Så småningom är det som om vissa sanningar kommer upp till ytan och befruktar vårt personliga liv, vårt förhållande till Gud och varandra. Vi kan ta en annan situation. Man hamnar i bråk med någon. Det blir konflikt. Så småningom kan det gå upp att här är det Kristus som måste förena oss. Här är det tron som måste lösa en knut.

Så småningom kan alltså det metafysiska minnet av frälsningens mysterium bli konkret verklighet i vårt liv. Vi påminns om att vi hela tiden är föremål för Kristi kärlek och omsorg och att han arbetar genom livets vanliga verklighet. En annan frestelse är att vi har en dröm om en idealisk verklighet. Om man lever i världen kan man tänka, att om man levde i ett kloster skulle allt vara bra. Och lever man i ett kloster kan man säga, att det skulle vara bättre i ett annat kloster. Det är mycket lätt att tro, att det skulle bli bättre i en drömd idealvärld. Men det är här och nu Gud möter oss och kommer in i vårt liv. Då behöver vi den näring vi kan få från trons sanningar, som kan bli kött och blod i vår nuvarande situation.

Det är viktigt att försöka förstå detta synsätt, när vi ser på Bibelns sätt att tala om trons mysterium. I det gamla förbundet hade man en annan inställning till historien än vad vi har. Historien var närvarande. När man firade påsk blev hela påskskeendet, uttåget ur Egypten, närvarande i bönen. Det var inte bara något man tänkte på, utan det blev närvarande som ett frälsande skeende i liturgin, i bönen. Så är det också i eukaristin. Vi talar om att eukaristin är en åminnelsehögtid. Det är inte bara ett tänkt minne, utan på ett sakramentalt sätt blir Kristi offer på Golgota närvarande som en frälsande verklighet. Samtidigt tar vi ut den himmelska bröllopsmåltiden i förskott. Tidens dimensioner blir så att säga övervunna och i nuet kan både det som har hänt en gång i historien och det som väntar oss i evigheten bli närvarande.

För den nutida västerländska människan är detta semitiska tänkande inte helt lätt att ta till sig. Många har missuppfattat detta tänkande, speciellt när det gäller synen på eukaristin. Som katoliker har vi ofta fått höra: ”Men ni tror ju att Kristi offer måste upprepas gång på gång i varje mässa”. Nej, det är inget upprepande. Kristus har en gång för alla på korset försonat himmel och jord, Gud och människa. Men på ett sakramentalt sätt blir denna verklighet verkligen närvarande i det liturgiska skeendet. Detta är en åminnelse. På hebreiska talar man om *zikkaron* och på latin om *memoriale*. Det är svårt för nutidsmänniskan att ta till sig detta bibliska tänkesätt. Man säger, att det som har hänt, det har hänt. Men i Bibelns värld är Gud

så närvarande att allt det han har gjort i historien kan bli närvarande på ett sakramentalt sätt. Och också evigheten kan lysa fram i nuet.

Det tar tid för oss att vänja oss vid ett sådant sätt att se på verkligheten, på historien. Minnet av Guds stora gärningar i historien fortsätter att verka och prägla oss. Kristi offer på korset fortsätter att vara vår frälsning. Det är inte ett avslutat kapitel, utan frälsningen fortsätter att verka. Hela eukaristins firande bygger på detta synsätt. Bröd och vin förvandlas till Kristi kropp och blod. Det som Jesus en gång firade med sina lärjungar fortsätter att vara en aktuell verklighet i liturgin i sakramental form.

Det synsättet kan hjälpa oss att förstå vad det är som händer i vår bön. Minnet av vad Gud har gjort och gör blir närvarande och inriktar oss på hans mysterium, på hans helighet. Det förflutna och det framtida blir närvarande i nuet. Vi kan bara möta Gud i nuet. Nu möter vi allt det Gud har gjort. På gamla avbildningar av Teresa av Jesus ser man en pratbubbla, där hon säger: *Misericordias Domini in aeternum cantabo* (Ps 89 Jag skall lovsjunga Herrens nådegärningar i all evighet). Herrens nådegärningar blir närvarande i bönen, i liturgin. Det har hänt en gång i historien, men eftersom det har en frälsningsbetydelse fortsätter det att verka här och nu. Annars kunde vi inte bli frälsta. Det är ett annat sätt att se på tid och på oss människor som gör att det kan vara svårt att ta till sig det bibliska sättet.

De flesta människor har ändå något av detta synsätt. Det som verkligen har varit viktigt i vårt liv sitter kvar. Om vi hade goda eller mindre goda föräldrar är något som har präglat oss. De svåra och de glada stunderna finns kvar i oss och det fortsätter att verka. Människan är skapad till Guds avbild och det betyder att hon i nuet kan koppla ihop det som har varit och det som skall komma. Att i detta se Kristi mysterium är oerhört viktigt. Annars kommer vi att fyllas av allt möjligt annat. Nutidens stora tragik är att människor blir uppfyllda av allt annat än av Gud, eftersom de ständigt påverkas från alla möjliga håll. Om de inte har funnit sin djupdimension i honom kan det vara mycket svårt att ta till sig Kristi mysterium. Därför är det så oerhört viktigt att hjälpa människor att bli hemma där redan i tidig ålder. De yngre blir ännu mer påverkade än vi av Facebook och Internet. De tar hela tiden in hur mycket som helst. Tonåringar kan sitta åtta eller tolv timmar per dag framför datorn. Det kan vara mycket bra de tar in. Men risken är att man i tankarnas värld fylls med allt möjligt och att man då förlorar den inre substansen och Gud.

Samtidigt måste vi kristna på ett ställföreträdande sätt ta på oss världens bortvändhet från Gud. Det är en mycket viktig tanke i mystiken att vi måste bära världens synd och bortvändhet från Gud. Det måste passera genom vårt hjärta. Vi kan inte bara säga att det är något dåligt och hemskt, som vi inte vill veta av. Vi är alla bärare av samtidens svaghet och synd. Den lilla Teresa, Thérèse av Jesusbarnet, fick verkligen erfara det, eftersom hon i sitt trosliv plötsligt fick erfara att ljuset släcktes. Hon säger: ”Jag fick äta gudsförnekarnas torra bröd”. Hon fick inifrån erfara vad det är att vara åtskild från Gud och den kyla och hemlöshet som det är för en människa som inte har upptäckt Gud i sitt liv. Inifrån fick hon evangelisera sin tids gudlöshet. I kyrkohistorien ser vi att det är många helgon och mystiker som på ett ställföreträdande sätt har fått ta på sig andra människors bördor.

Thérèse av Lisieux adopterade på ett andligt sätt en av sin tids värsta mördare, Pranzini, som hade dödat några barn och några kvinnor. Alla upprördes. Men hon fick av Gud kallelsen att kämpa för hans frälsning. Istället för att bara klaga över världens ondska fick hon gå in och bära den. Hon berättar att hon ständigt bad för hans omvändelse och såg det som sin kallelse att offra allt för honom. Sedan läste hon i tidningen om hans avrättning. Hon skriver då att

hon såg att prästen kom fram innan bilen skulle falla för att höra hans bikt. Men han visade tillbaka prästen och då snördes hennes hjärta åt. Men sedan läste hon vidare i tidningen och såg att alldeles innan giljotinen föll ryckte han till sig prästens krucifix och kysste det. Då förstod hon att Gud hade hört hennes bön.

Något liknande måste varje kristen få erfara, eftersom han eller hon är en lem i en gemenskap. Något ganska vanligt i vår tid är att mödrar och fäder sörjer över att deras barn har övergett Kristus och Kyrkan. Men många av dem ser vikten av mystisk, ställföreträdande bön. Då får de stå i ständig bön inför Gud för sina barn som har vänt Kristus och Kyrkan ryggen. Det kan vara en verklig korsfästelse för många föräldrar. Jag har mött många, inte minst i vårt land, som har kommit till Sverige med sin katolska tro. De har varit mycket upptagna med att bygga upp sin existens, skaffa bra jobb och hem. De har koncentrerat sig mycket på det. Sedan upptäcker de att barnen har blivit stora och lämnat tron och Kyrkan bakom sig. Då upptäcker de att de har försummat att ge barnen det viktigaste. Det kan bli en stor sorg och starka skuld känslor. Då är det viktigt att hjälpa dem att se, att de får stå som förebedjare på ett ställföreträdande sätt för sina eller andras barn, eftersom vi som kristna inte är åtskilda individer utan också har ett ansvar för andras frälsning.

Det har helgonen alltid sett. Det är mycket tydligt i Teresa av Avilas klosterreform, att den är till för själarna. Systrarna går in i ett strängt liv i bön och bot, inte för sin egen fullkomlighets skull i första hand utan för att tillsammans med Kristus bära korset för världens frälsning. Något av det kan människor i vår tid förstå. För några år sedan visade man på TV en film som hette "Nunnan" och handlade om en karmelitnunna. Systrarna blev förvånade över att genvaret ibland blev större utifrån än inifrån kyrkan. Många i kyrkan tyckte att det var bättre att systrarna undervisade barn istället för att sitta och be. Men många utifrån förstod att detta var en kamp mot mörkret i världen, mot meningslöshet och gudlöshet. I börens ensamhet och öken fick systrarna pröva på något av den torra och tomhet som många människor känner, men på ett ställföreträdande sätt, för att på det osynliga planet hjälpa alla dem som lider.

Också denna del av frälsningsmysteriet är mycket viktig att ha med i sin bön. Det är inte bara jag som sitter och kämpar för att bli kvar i Guds närvaro, utan hela världens öde vilar på mina axlar. Jag drar ju ner, eller jag låter Guds nåd strömma ner. Ibland kan det vara bra att tänka lite barnsligt att om Gud inte har tid med mig just nu, kanske andra får det jag skulle ha haft. Vi kan inte anse oss ha rätt att få tröst, vederkvickelse och ljuva känslor i bönen. Gud låter oss ibland pröva på tomhet och torra, för att vi också skall dela Jesu torra i öknen. Då kan vi så småningom knyta vår erfarenhet av bönen till Jesu mysterier, känna igen dödsångesten i Getsemane, men också ibland, när ljuset bryter igenom, Kristi förklaring.

Teresa vill hjälpa oss att knyta vår andliga erfarenhet till minnet av Kristi mysterier i alla dess aspekter, att koppla det vi upplever till det han vill göra för världens frälsning, så att hans mysterium blir konkret verklighet i vårt liv. Allt detta kan vi till sist sammanfatta i det lilla ord vi redan hört: *estar con Jesús*, att vara hos Jesus, att bli kvar hos Jesus och se att det vi i bönen tar emot utgör vår delaktighet i hans mysterium och i hans verklighet. Jesu mysterium blir sakramentalt närvarande på våra altaren. I sina ord och sina sakrament talar han direkt till oss.

Herre Jesus. Kom och förvandla jordens ansikte. Kom och förvandla vårt hjärta, så att det blir ett hem för dig, där du alltid är välkommen, älskad och tillbedd. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Föredrag IV

Vi ber med Teresas ord.

Hur är det möjligt, Herre, att änglarna lämnar dig ensam och att din Fader inte tröstar dig? Om du, Herre, är villig att lida allt detta för mig, vad är då detta som jag lider för dig? Vilken skam för mig, Herre, att se dig i ett sådant tillstånd. På förhand, Herre, tar jag emot alla mödor och jag vill betrakta dem som en stor välsignelse för att efterlikna dig i något. Låt oss gå tillsammans, Herre. Där du går, måste jag gå. Det du går igenom, måste jag gå igenom. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

I dessa ord ser vi något av det innersta i Teresas själ: den djupa Kristusgemenskap som gör att hon alltid vill gå tillsammans med honom, att hon alltid vill stå vid hans sida, alltid bära hans bördor. Kanske det är just detta vi får ta med oss hem till våra sammanhang. Mycket av det Teresa säger och skriver kan vara tidsbundet och miljöbetonat. Men kärnan är den djupa och ständigt växande Kristusföreningen. På det området är hon tidlös. Just genom sin kvinnliga charm och entusiasm kan hon hjälpa människor också i vår tid att se till vilken djup och innerlig gemenskap med Kristus de är kallade.

Det är typiskt för Teresa att tala på det sätt vi just hört. Rätt som det är dyker det upp liknande böner insprängda i hennes text. Hon vänder sig direkt till Herren, medan hon håller på att förklara någonting annat. Därför är det inte helt lätt att följa tråden i det hon skriver. Men man rycks ändå med och ser att sådant är vårt liv. Vi håller på med något och plötsligt blir vi påmind om Guds närvaro och kastar oss i hans armar. Teresa har också en förmåga att få oss att känna oss indragna i mysteriet. Rätt som det är vänder hon sig till andra människor och uppmanar dem att tjäna Kristus.

Vi dras in i en utvidgad vänkrets, i ett mystiskt nätverk. Det är egentligen det som Kyrkan är. Kristus är Herren, Brudgummen, för hela sitt folk. Vi är lemmar. Vi hör ihop. Det är något vi kan ta med oss hem. Tänk efter vad det är ni vill ta med er hem! Vad är det som kan vara användbart i vårt liv som kristna av det Teresa har talat om och hjälpt oss att se? Försök få plats med lite av detta i bagaget! Meningen med en reträtt är att vi skall kunna berika vår vardag och fördjupa den Kristusrelation som redan finns i oss. Därför tänkte jag nu sammanfatta lite i detta sista föredrag.

Det kanske viktigaste är att vi måste intala oss att vi genom vårt dop är oupplösligt förenade med Kristus. Det var det jag menade med det metafysiska minnet. Det kanske inte är helt lätt att förstå i vår tid utifrån vår antropologi, när vi mer tänker på oss själva som isolerade, åtskilda individer. Men ändå tror jag att vi inser att vår Kristusförening ligger djupare än det vi tänker och känner just nu. Det finns en djupdimension i vår existens som gör att vi är skapade till Guds avbild, att varje människa har en okränkbar värdighet som Guds avbild och att någonting i henne påminner henne om det, oavsett om hon har hört talas om det eller ej. Vi behöver bara se på de första kända konstverken, grottmålningarna, där man också har en religiös dimension som är mycket viktig. Människan anar att hon är mer än lite kött och kemiska substanser. Det gäller åtminstone de flesta. Sedan finns det alltid sådana som anser att det är spännande att bara vara kemiska substanser. Men i längden blir det nog lite tråkigt.

Genom dopet och nådens liv blir vi indragna i en djupt personlig vänskap och gemenskap med Kristus, som man alltid har liknat vid förhållandet mellan brud och brudgum. Vi blir indragna

som en gemenskap, som Kyrka, som gudsfolk och inte i första hand som individer. Det är rätt hårdsmält budskap för oss nutida människor, för vi är fostrade att kunna stå på egna ben, bli oberoende och klara oss själva, åtminstone i vår västerländska kultur. I andra kulturer är det mycket tydligt att man mer är gemenskap än individ. Vi måste hålla balansen mellan betoning av gemenskap och individ, inte minst i samhället, där man ibland spelar ut de två aspekterna mot varandra. Teresa kan hjälpa oss att se att vi både är en okränkbar person, ett heligt Guds tempel, som den vi är och samtidigt en lem i en gemenskap. Kristendomen försöker alltid hjälpa oss att förstå att vi både är en oersättlig, ovärderlig person, och att vi samtidigt får vårt fulla värde, vårt sammanhang i relation till gemenskapen. Det är naturligtvis en bild av Treenigheten, där Gud i sig själv både är gemenskap och tre personer.

Teresa kan hjälpa oss att levandegöra trons sanningar. Det blir då inte bara tomma, spekulativa ting utan dogmer som sjuder av liv. Kristusmysteriet, Treenigheten, blir vårt dagliga bröd, det vi närs av, får kraft av och inspireras av. Om vi kan packa ner något av hennes syn på oss själva som oändligt älskade av Jesus Kristus, vår Brudgum kan det ge oss styrka i vardagens alla omständigheter och samtidigt också insikten i att vi är mer än en enskild individ. Vi är en del av gudsfolket, av Kyrkan, en lem i Kristus. Vårt liv påverkas av gemenskapen och vi påverkar gemenskapen.

Det blir kanske ännu tydligare i ett sekulariserat sammanhang, där vi kristna kan vara väldigt få, och vi katoliker ännu färre. Ofta vet människor att vi tror på Kristus. Även om vi inte hela tiden förkunnar det på arbetsplatsen, listar de snart ut att vi är religiösa, eller hur de nu karakteriserar oss. Det är en möjlighet, men det ställer också krav på oss. Då ser man på oss med förstoringsglas och minsta lilla ofullkomlighet noteras med tillfredsställelse, men också tvärtom. Minsta lilla uttryck för något större och djupare intresserar och attraherar. Att vara kristen i vår tid är som att vara placerad i ett skyltfönster. Även de som brer ut sig kritiskt och aggressivt om Kyrka och kristendom gör det eftersom de är berörda. Om de är helt ointresserade rör det dem inte i ryggen, men om de säger något, hackar på oss eller kritiserar oss, är det för att de anar att det handlar om något viktigt.

Vi får aldrig glömma att bakom det som vi tycker är jobbiga kommentarer finns det någonting som arbetar i dem som kritiserar. Vi sade att vi är ett Guds tempel genom dopet. Kyrkan blir interioriserad i den troende. Det kan bli något mycket påtagligt i vår vardag, i det sammanhang vi står. Man identifierar Kyrkan med oss. Kritiken vi möter är också en möjlighet att uttrycka att vi alla är skröpliga varelser som är i behov av Kristi frälsning. Man förstår inte längre begreppet frälsning, att vi inte själva av egen kraft kan bli goda, osjälviska, fromma bedjare, utan att det är Guds verk i oss och att det pågår en ständig kamp. Vårt hjärta är, som Graham Greene (1904-1991) sade, *it's a battlefield*. Det pågår en ständig kamp inom oss mellan Guds nåd och själviskhetens, självupptagenhetens, självömkans diken. Därför måste vi ha tålamod med oss själva. Vissa behöver ha mer tålamod med sig själva och andra mindre.

Det är lätt att falla i dessa diken. Där har Teresa något viktigt att komma med som vi också kan packa ner i vår väska. Hon talar om behovet av *determinada determinación*, en beslutsam beslutsamhet. Det räcker inte att vara beslutsam, utan det måste vara dubbelt upp. Det får vi inte tolka som en mänsklig anspänning, utan det innebär att vi låter Gud bestämma och besluta i vårt liv. Vi blir följsamma och hörsamma. Vi har på svenska en del vackra ord för denna följsamhet: hörsamhet, att vara idel öra, att vara lyhörd. Vi övar upp den inre hörseln, så att vi troget kan följa i Jesu fotspår.

Det innebär också att vår mänskliga kapacitet att fatta ett beslut, att vara trogna, dras in. I vår tid kan vi se det som evangelium. Många människor har svårt att besluta sig, att ta ett avgörande beslut. Man vacklar fram och tillbaka och har svårt att besluta sig. Man vet ju inte hur man känner sig i morgon eller om tio år. Det är lätt att bli som ett rö för vinden och inte lita på att vi faktiskt kan fatta ett beslut att gå i kloster, att gifta oss. Vi kan ta på oss ett livslångt engagemang, men det är svårare i vår tid, eftersom hela tidsandan intalar oss att det är omöjligt. Därför ser vi att många tragedier uppstår, eftersom man har svårt att ta och hålla ett beslut.

Men Teresa kan hjälpa oss när hon talar om en dubbel beslutsamhet, som mer är att ta emot Kristi kraft och använda den än att spänna sig själv. Då blir det ju en överspändhet. Det handlar alltså om att öva upp denna egenskap, att låta sig präglas, undervisas, formas av Kristus och hans ord och att säga ja. Vi kan sammanfatta det i vad vi sade om Maria vid bebådelsen. Hon visste inte allt om vad det skulle innebära att säga ja, men hon litade på Guds nåd och ställde sig till förfogande för sitt uppdrag. Marias lyhördhet för Guds Andes vägledning försöker vi öva in, när vi ber rosenkransen, Angelus och de andra Mariabönerna, för att vi skall få del av hennes totala lyhördhet och hörsamhet för Gud i vårt liv, i våra sammanhang.

Samtidigt som Teresa alltid anknyter till Jungfru Maria använder hon till sina systrar ett ganska kraftfullt språk. Hon säger, att de också skall vara Kristi stridsmän. De skall inte vara några vapen och mähän, utan de skall kämpa med bönen vapen för Kristus och hans Kyrka. Vi får förstå det utifrån den tidsanda som då fanns. Hon säger: ”Man har uppammat krigsfolk för att bekämpa splittringen i Kyrkan, men det skrattar jag bara åt, för det är ju bara bönen och boten som är vårt vapen för att främja enheten i Kyrkan och bland de kristna”. Teresa ser alltså systrarnas oerhörda betydelse för Kyrkan och hennes enhet. Hon betonar att det bara är genom den inre strävan att efterfölja Kristus som Kyrkan kan finna sin enhet, inte genom yttre medel.

Vi såg också att hon genomförde sin reform av Karmel just för att hjälpa Kyrkan i en krissituation. Vi kan säga att Kyrkan alltid är på ett stormande hav, där många faror och kriser lurar. Därför behövs alltid det kontemplativa livet för att styrka Kyrkans inre hälsa. Vare sig man lever i kloster eller ej, är man kallad att bistå Kristi brud genom sin bön, sitt offer och sin hängivelse. Det blir speciellt tydligt i ett kloster. Man går ju inte i kloster för sin egen skull. Folk tror ofta att de som går i kloster söker sin tillflykt i en idealisk miljö för sig själva, eftersom de har en olycklig kärlek bakom sig eller inte passar in i samhället. Klostret är inte en viloanstalt eller ett terapiinstitut, utan det är en miljö, där man måste kämpa med bönen och botens vapen.

Det är viktigt för oss att inse att Kyrkan inte i första hand är en tröstens och terapins anstalt. Om vi tror der, blir vi fort besvikna. Det är kanske, som en av våra icke-kristna vänner, Lars Gyllensten (1921-2006), har påpekat en viss fara i vår tid. Han säger att det terapeutiska gudsbeviset innebär en stor risk i vår tid. Om tron är bra för min hälsa eller mitt välbefinnande, så anammar jag den. Men tron är i första hand ett sanningskrav. Thomas av Aquino (1225-1274) säger, att om tron på Kristus är sann, måste vi tro på honom och följa honom. Annars får vi inte göra det. Tron är alltså i första hand sanning och inte terapi. Sedan är det en annan sak att om vi lever ett kristet liv styrker det oss som människor. Men om vi bara är ute för att bli tröstade och omhuldade, vare sig det är i församlingen eller klostret, går det inte.

Här är Teresa obönhörlig. ”Systrar”, säger hon, ”besluta er då äntligen för att ni har kommit hit för att dö för Kristus, inte för att omhulda er för Kristi skull”. Det är ett budskap som i vår tid kan få förnyad aktualitet, när man gärna vill bli omhuldad och tröstad i församlingen och i kloster. Alla skall ta hand om mig och alla skall hjälpa mig. Naturligtvis finns den tanken ofta mer omedvetet än medvetet. Sedan är det en annan sak att man, som Teresa säger, skall leva i ständig systerlig kärlek i klostret. Men all mänsklig gemenskap rymmer ett moment där man sårar varandra, speciellt i nära relationer. Det är värre om någon som står oss nära sårar oss, än om någon har varit ovänlig mot oss på bussen. Våra djupaste sår har vi ofta fått eller tillfogat varandra när vi har stått varandra nära. Det är just där kärleken sätts på prov.

Här har både Teresa och Johannes av Korset mycket att lära oss om de sår som vi alla bär med oss och hur vi skall se på dem. Såren skall påminna oss om Kristi heliga sår. Det är vårt deltagande i Kristi sårmärken. Då blir det något annat än bara något psykiskt som vi kämpar med. Här kan vi ta in Paulus’ ord om törntaggen. Han säger, att det är en törntaggen som ständigt sticker honom. Exegeterna har inte lyckats lista ut vad törntaggen egentligen var. Det kanske är bra, för då kan vi identifiera törntaggen med vår törntaggen, med det som vi kämpar med och lider av och som ständigt kommer tillbaka. Törntaggen är egentligen en tagg ur Kristi heliga törnekrona. Vi får dela något av Kristi smärta på vårt sätt. Men det är bara en liten tagg. Han fick bära hela törnekronan. I vårt stift får vi sedan något år liturgiskt fira Törnekronans fest. I Skara domkyrka, som under medeltiden var ett av de stora pilgrimsmålen i Sverige, fanns en tagg av Kristi törnekrona. Den helige Brynolf, som var biskop i Skara, har skrivit ett officium om törnekronan. Under medeltiden var det för många en viktig tanke, att vi också här i vårt land hade en törntaggen.

Selma Lagerlöf (1858-1940) har skrivit en legend om Fågel Rödbrost, en liten grå fågel som ville hjälpa Frälsaren. En liten fågel kan inte göra så mycket. Men den kunde i alla fall dra ut en törntaggen ur Kristi törnekrona. Sedan dess är den grå fågeln rödbrostad. Det är en legend, men den innehåller en djup sanning. När vi vill trösta Frälsaren, hjälpa honom att bära hans kors, blir livet annorlunda och vi blir annorlunda. Om vi kan se på vårt lidande som en del av hans, blir hans lidande vårt och vårt lidande hans. Det är en del av brudens och Brudgummens enhet att de delar varandras bördor.

I detta sammanhang brukar jag berätta om världsungdomsdagen i Sydney 2008, då man ordnade en korsväg genom hela staden, också ute på vattnet. Under korsvägen kommer Simon av Kyrene för att hjälpa Jesus att bära korset. Den som då skulle vara Simon av Kyrene var en av aboriginerna, ett av de folk som har utsatts för mest lidanden. De jagades som kaniner under en del av Australiens historia. Han kom med ett känguruskinne på ryggen och bar korset. Det är mycket åskådligt att se att också historiens orättvisor och lidanden kan infogas i Kristi heliga kors. Det betonade påven Johannes Paulus II (1920-2005) under det heliga året, år 2000, mycket starkt. Han kallade det minnets rening. Kyrkan har också ett kollektivt minne av alla de synder och oförrätter som vi kristna har gjort oss skyldiga till genom tiderna. Därför bad påven över hundra gånger om förlåtelse för olika saker som vi har gjort oss skyldiga till och så fördunklat Kyrkans ansikte genom korståg, judeförföljelser och slaveri och annat, som vi bär med oss genom historien. Då vi infogar det i Kristi lidande har det ändå inte varit förgäves.

Något liknande kan vi göra med våra lidanden, våra minnen, vare sig det är vi som har tillfogats något eller något vi har tillfogat någon annan. Vi får se de sår vi bär som vår delaktighet i Kristi kors. Vi får bära såren med oss, men alltid som en påminnelse om Kristi frälsning, om hans korsväg och lidande. Det är mycket viktigt att koppla såren till honom.

Teresa uppmanar ständigt sina systrar och oss att identifiera oss i vår smärta, i vårt lidande, i vårt sår med den korsfäste Herren. Att göra det kan vara svårt för vissa lutheraner. Jag fick nyligen ett brev från en from, luthersk dam som hade mycket svårt med tanken att vi kan hjälpa Jesus att bära korset. Det var för henne för stort och för svårt. Men ofta är det avgörande för vårt liv om vi vågar tro och lita på, att vi som lemmar i Kyrkan, Kristi brud, också kan hjälpa Jesus att bära korset, liksom Simon av Kyrene. Bruden får genom Guds nåd en så viktig plats i frälsningshistorien att hon kan hjälpa Jesus. Kärleken fordrar någon form av ömsesidighet. Om vi älskar någon, vill vi ofta lida i den personens ställe.

En mor är lycklig om hon kan ta på sig sina barns lidanden. Ibland går det och ibland inte. Där kan vi identifiera oss med Jungfru Maria vid korsets fot. Otaliga tonsättare har satt musik till *Stabat mater*, Modern stod med sargat bröst vid Kristi kors. Det är ett motiv som talar mycket till människor i vår tid. Det är ett mycket älskat musikstycke vid de musikgudstjänster som ofta finns i Svenska kyrkan. Ibland är det lättare för människor att ta till sig korset genom Jungfru Marias förmedling. Det är lättare att identifiera sig med en mor som står vid sin Sons kors och ser honom slitas sönder än att se direkt på korset.

Allt detta ingår i det paket vi har talat om, brudmystiken. Det är en förklaringsmodell på vårt liv som kristna. Inte minst kan det ge en djupdimension åt lidandet, men också åt det vanliga livet, att vi aldrig arbetar på egen hand, att vi alltid är hos Jesus. *Estar con Jesús* (att vara och förbli hos Jesus), säger Teresa. Hon skriver också *andar con Jesús* (att gå med Jesus). Vi är alltså kallade till ständig Kristusförening.

Samtidigt är Teresa också realistisk nog att varna för en viss form av överdriven, fanatisk fromhet. Hon skriver: ”Jag råder var och en som erfar denna brinnande törst efter Gud att vara på sin vakt, ty hon kan vara säker på att bli utsatt för denna frestelse”. Här är Teresa mycket realistisk. När vi känner brinnande törst och längtan efter Gud, kan det finnas en dold själviskhet i detta. Det kan vi se i vissa former av fanatism och terrorism, som religionen kan ge upphov till. Det kan finnas en dold själviskhet uppblandad i en äkta längtan efter Gud. Det är därför den andliga ledningen är så viktig. Här använder Teresa ett annat ord på spanska som är nästan omöjligt att översätta: *desengañar* (vi måste berövas illusioner och bedrägerier). Det kan finnas en tillsats av självbedrägeri och illusion i människans brinnande längtan. Hon kan se sig själv i förstörad skala och tro att hon måste göra något stort. Vi möter denna form av fanatisk gudstro i olika förpackningar. Det är inget främmande för oss. Många icke-troende ser det som bevis på att tron är farlig. Människor kan missbruka också tron. Här är Teresa verkligen en profet för vår tid. Vi måste vara medvetna om att i vår längtan efter Gud kan det finnas något överdrivet, något fanatiskt. Det kan uppträda i olika gestalter.

Något Teresa tar upp är det man ibland kallar novissjukan. Det kommer någon som är mycket ivrig till klostret, men mer ivrig att de andra skall omvända sig än att själv göra det. Något liknande kan vi känna igen. Det kommer till församlingen någon ny som vill sätta igång och ändra på allt. Det är inte helt ovanligt i kloster, att det kommer någon som tycker att alla andra är förslappade och behöver omvända sig. Men de brukar inte bli så långlivade. Det är viktigt att den andliga iveren leds på rätta banor. Det är därför den andliga vägledningen är så nödvändig.

Det lilla ordet *desengañar* (att tas ur sin villfarelse) är en av Teresas gåvor till Kyrkan i vår tid och för vårt personliga liv. Man kan lätt glömma bort att det är jag som måste omvända mig. Vi kan aldrig omvända andra människor hur gärna vi än skulle vilja det. Det finns i alla tider en novissjuka, de nyomvändas iver. Vi måste även betona att det finns något viktigt och fint i

detta, men det måste ledas in på rätt bana. Annars kan det sluta mycket illa. Det har vi sett exempel på under vår tid, t.ex. fanatisk terrorism.

Därför måste vi komma ihåg att vi i allting är sårade av arvsynden. Teresa betonar, som den realistiska kvinna hon är, att det också i vår kärlek till Gud finns något av dold själviskhet. Vi vill använda Gud för våra egna syften. Även i vår kärlek till varandra finns det något av själviskhet. Man vill utnyttja varandra. Man brukar säga att moderskärleken är den djupaste formen av kärlek. Men också den kan ibland bli lite förtryckande, så att modern binder barnet vid sig och inte vill släppa det. Även det bästa kan missbrukas. Därför måste man alltid vara på sin vakt i det andliga livet. Man ser det sällan själv, men alla andra brukar se att det finns något överdrivet, krampaktigt och tvingande. Därför måste man stå under Kyrkans uppsikt genom andlig vägledning. Samtidigt vet vi att det kan vara mycket svårt i vår tid att få andlig vägledning. Därför är det många som förvirrar sig långt bort på avvägar.

Katarina av Siena (1347-1380) fick en gång en vision av staden Siena. Då såg hon att på vissa ställen var djävlar samlade och det var vid klostren. Där hade de mycket att vinna. Vi kan tycka att det låter överdrivet, men vi vet att skadan ofta blir större – det har vi t.ex. sett i pedofilskandalerna – om en präst eller en ordenssyster gör något ont. Då skakar folk på huvudet mot allt vad kristendom heter. I vår situation i Sverige, där vi kristna är så få, måste vi komma ihåg att det är mycket viktigt att vi försöker vara trogna och med beslutsam beslutsamhet gå vår väg. Om vi gör något galet, skrivs det i Aftonbladet på Kyrkans konto! Vi är inte bara ansvariga för vårt eget liv, utan vi är ansvariga för hela Kyrkans och hela kristendomens liv. Hur gläds man inte om en pastor eller en präst gör något galet. ”Se vilka hycklare de är och vilken dubbelmoral de har”, säger man.

Därför är det så viktigt med det Teresa kallar *desengañar*, att vi verkligen är medvetna om att vi behöver frälsning, att någonting i oss ännu inte är helt frälst, helt renat. Därför behöver vi ha hela vårt liv på oss och därför är ödmjukheten så viktig. Gång på gång betonar Teresa ödmjukheten. Kom ihåg att hon kallade sig världens största synderska eller en stinkande gödselhög! Vi kan tycka att det låter överdrivet. Men kom då ihåg fönsterrutan! När Guds ljus lyser på oss, ser vi fläckarna. Då kan vi inte ta till högmodigt tal, för vi inser att vi behöver frälsning och att det är vår stora lycka att Gud har kommit till oss som Frälsare.

Något annat vi kan packa ner i vår väska är det lilla ordet låta. Det kristna livet är mer att låta sig fräslas och älskas än att göra det på egen hand. Just mellanläget mellan aktivitet och passivitet, det vi kan kalla receptivitet, formbarhet, är oerhört viktigt och befriande. Och vi kan lita på att Kristus som vår Herre och Brudgum oupphörligt försöker forma oss och prägla oss efter sin bild. Vi måste låta honom göra det. Vi måste låta oss formas, älskas och användas.

Det kan låta lite spekulativt eller oförståeligt. Men i det vanliga livet kan vi så småningom öva in denna grundhållning. Det gör vi när vi försöker bli stilla och lyssna, när vi inte omedelbart reagerar på stimuli. Vi lär oss förstå att det är viktigt att lyssna innan vi börjar tala. Det är ofta genom orden vi sårar varandra. Ett vasst ord kan fastna i en människas själ. Ibland är man förundrad över att släktingar som sagt några förflugna ord för trettio år sedan aldrig vill hälsa på varandra längre. Hur många sår tillfogar vi inte varandra genom våra ord? Men det sker sällan genom att lyssna på varandra.

Det är avgörande att verkligen låta sig präglas av Guds ord, Guds undervisning, att låta sig ses av Jesus för att kunna se på honom, att alltid räkna med hans närvaro. Det som sker i mitt liv

är inte bara likgiltigt och profant, utan jag lever i en frälsningshistoria. Teresa har beskrivit sin frälsningshistoria i "Boken om mitt liv", som sedan följs av "Klosterstiftelserna". I "Boken om mitt liv" skriver hon om det Gud har gjort i henne. Sedan beskriver hon vad hon fått kraft att göra genom Guds verk i sina klosterstiftelser. Först måste Gud göra något i oss. Vi kan inte göra någonting förrän han har gjort sitt verk. Ibland har vi alltför bråttom att göra en mängd saker. Men då blir det hastverk som faller samman.

Ibland ställs frågan vad man skall läsa av Teresa för att få en överblick. Men man kan aldrig få en överblick av Teresa, eftersom hon är så vittomfattande och för vårt temperament kanske lite spretig. Hon avhandlar alla slags saker. Vill man lära känna henne och ta henne på pulsen, skall man börja med hennes "Brev i urval". Där ser man det som vi ofta behöver ta till oss. Hon talar om hur man kan kombinera ett aktivt engagerat liv med Guds närvaro och bön. "Den inre borgen" är hennes mästerverk, där hon skildrar hela den mystiska utvecklingen fram till den andliga förmälningen.

Det kanske ibland är viktigare för oss att få den grundläggande undervisningen hur vi skall förhålla oss i de livets omständigheter där vi hamnar. I sina brev avhandlar hon allt möjligt, hur man köper hus, hur man umgås med adelsmän eller hur man handlar i arvsprocesser. Undertonen av lyssnande uppmärksamhet på Brudgummen finns där och samtidigt den befriande humor hon har. Det är också något vi behöver packa ner i väskan. Det är svårt att stå ut om vi är gravallvarliga. Man förebrår ofta oss kristna att vi har blivit kvar vid graven och inte tagit emot uppståndelsen.

Teresa hade verkligen den kärleksfulla humor som besegrade alla, även hennes värsta motståndare. En av dem var ärkebiskopen av Sevilla, som hade hört talas om nunnan som reste omkring i hela Spanien. Han var upprörd och tyckte det var ett ofog att resa omkring. Hon skulle i stället hålla sig i sitt kloster. Han ondgjorde sig över henne, ända tills han fick träffa henne. Teresa beskriver detta möte. "Ni kan inte ana hur det känns för en stackars nunna att ha denne ärkebiskop liggande på knä och be om min välsignelse". Hon lyckades vända om denne ärkebiskop från att vara en ilsken prelat till att ligga på knä och be henne om välsignelse. Hon kunde dra med sig människor och entusiasmera dem. Även om vi inte har denna förmåga kan vi lära oss mycket av hennes humor och beslutsamhet som ingår en förening i hennes person och budskap.

Vad är då kärnan hos Teresa? Det är naturligtvis Jesus. Det får vi aldrig glömma. Ett helgon står inte på egna ben. Ett helgon pekar bara tillbaka på Jesus. Ibland hör vi människor säga, att helgonen skymmer blicken på Jesus och att man bara skall se på honom. Det är sant att vi bara skall se på Jesus, men Jesus förtydligas för oss genom dem. Jesus fortsätter att verka i sina heliga. Vissa saker i Jesus kan vi förstå och få levandegjorda för oss genom hans heliga. Helgonen vill inte skymma blicken på Jesus. De vill försvinna och peka vidare på honom.

Det förhållningssättet tror jag också vi som kristna måste anamma. Vi vill ju inte dra blickarna till oss, utan vi vill bara föra människor in i gemenskapen med Jesus. Det är vår spännande livsuppgift att kunna göra det. Det är inte alltid så lätt. Högstämda ord och predikningar hjälper föga. Det handlar om att hitta ett sätt att förmedla Jesus och hans budskap till människor vi möter. Det är vår stora uppgift. För vissa kan det vara att le och nicka lite vänligt. I kloster finns det nästan alltid någon äldre munk eller nunna som inte säger så mycket men som alltid nickar vänligt. Man anar något av Kristi ömsinta kärlek bara genom detta vänliga nickande. Det finns många olika nådegåvor i Kyrkan.

Jag får tro att det finns ett sätt som Gud har gett mig för att jag skall kunna förmedla honom. Jag tror att nästan alla anar vad Gud vill använda dem till. Vi anar det och samtidigt måste vi vara beredda att renas också i detta. Det kan finnas en viss insmugen själviskhet. Jag kanske inte alls är kallad att sitta och nicka. Man kan se det som en bekväm uppgift. Vi måste vara medvetna både om vår kallelse och om att vi måste låta oss omformas och förvandlas. En av linjerna i hela Teresas verk är att vårt liv är en gudomlig resa, en väg till fullkomlighet, en resa inåt genom boningarna. Det är hela tiden en utveckling som aldrig tar slut. Vi kan komma Jesus ännu närmare. Vi kan användas mer och mer för hans rike. Det finns ingen gräns uppåt. Vi kan alltid börja om på nytt. Det är aldrig för sent. Även mellan stigbygeln och marken finns det nåd, säger Graham Greene. Även i dödsstunden kan vi rätta till det som hakade upp sig under livet. I sin oerhörda barmhärtighet ger Gud oss ständigt en ny möjlighet. Det är aldrig för sent.

När vi då ger oss ut på vår hemresa, kan vi tänka på att Teresa står vid vår sida och hjälper oss att ha blicken riktad på Jesus Kristus, så att vi mer och mer anar hans fördolda närvaro i vårt liv och på vår livsresa. Då blir livet något annorlunda, djupare, finare, vackrare men också något svårare. Det måste vi komma ihåg. När Jesus kommer in i vårt liv är det inte bara för att omhulda oss och göra oss till ett vårdpaket, utan vi blir också något av stridsmän med bönen och boten som vapen. Det kanske är lite jobbigare än att vara ett omhuldat vårdpaket. Men det är mer spännande och mycket roligare.

Vi ber om att Jesus skall följa oss på vår väg.

Herre Jesus Kristus. Du har kommit till vår jord för att frälsa oss och leda oss till den eviga härligheten. Hjälp oss att se på vårt liv som en pilgrimsfärd, där du är med oss, fördold eller uppenbar. Det kan växla. Men du är alltid med oss och därför vill vi alltid gå med dig, för dig och genom dig. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Predikan 20/2 Sjunde söndagen under året

Kära bröder och systrar. Förstår ni inte att ni är Guds tempel och att Guds Ande bor i er? Gång på gång måste vi upprepa denna fråga till oss själva och till varandra. Förstår vi vilken värdighet vi har fått genom vårt dop, när vi blev Guds tempel, och att Gud själv bor i oss genom sin Ande? Nej, vi kan aldrig förstå det, men vi skall ändå försöka förstå det oförståeliga. Vår tros kärna är att Gud står över allting, över alla våra tankar, begrepp och föreställningar. Men han har ändå uppenbarat så mycket av sig själv att vi kan förstå något.

Detsamma gäller också oss. Vi är också ett mysterium för oss själva. Vi förstår inte riktigt varför vi vid vissa tillfällen betar oss illa och vid andra lite bättre. Men när vi verkligen börjar ta till oss insikten om att vi är Guds tempel och att Gud, den allraheligaste Treenigheten bor i oss, kan något börja förändras sakta men säkert. Vi vill ju inte förstöra en sådan värdighet. Vi vill inte bryta ner Guds tempel, utan vi vill att Gud i sin ofattbara godhet skall fortsätta att leva och verka i oss.

Då måste vi mer och mer tränga in i vem Gud är. Vi måste mer och mer lära oss att upptäcka, att vi tror på en treenig Gud. Många kristna har inte riktigt tagit till sig att vi tror på Treenigheten. Många kristna är nog i själva verket mer judar eller muslimer och har ännu inte riktigt tagit till sig att Gud är Fader, Son och Helig Ande. Det är en stor lycka och en omstörtande erfarenhet, när vi börjar förstå att Gud i sig själv är en kärlekens gemenskap som av all evighet lever och råder och att vi under vår korta tid här på jorden kan lära oss att tillbe och förhärliga honom för att sedan fortsätta att göra det i all evighet.

Hur gör vi då? Jo, Jesus talar i dagens evangelium om vilka följer det får för vårt liv, när vi äntligen bejakar att Gud är kärlekens fullhet mellan Fadern och Sonen i Anden. Då sätter vi inte längre ribban så lågt som möjligt utan så högt som möjligt i vårt liv tillsammans här på jorden. Då nöjer vi oss inte med att göra det minsta lilla nödvändiga, utan då blir det vår längtan att efterlikna Guds fullkomliga kärlek och försöka omsätta den i livets alla komplicerade angelägenheter. Jesus talar om kinder, skjortor och processer, allt det all dagliga, där vår kärlek sätts på prov. Det är där vi verkligen behöver Guds hjälp för att se att Gud vill ge oss möjligheten att sprida sin kärlek.

Det är väsentligt att vi kommer ihåg att vi inte bara har vår egen lilla futtiga, fattiga kärlek att ta till, utan vi har tillgång till den oändliga skatt av nåd och kärlek som finns i Guds inre, eftersom han lever i oss. Det är därför vi i kniviga situationer verkligen måste be om Guds hjälp och se hur vi kan ösa med fröjd ur frälsningens och kärlekens källa.

Vi blir lite knäsvaga, när vi hör att vi skall vara fullkomliga som vår himmelske Fader. Hur skall vi bristfälliga, själviska, självupptagna varelser kunna bli så fullkomliga som Fadern? Det övergår vårt förstånd. Men när vi börjar tänka på att vi är ett Guds tempel, där Guds ord ständigt ekar och där Guds kärlek ständigt utgjuts, kanske vi börjar ana vad Jesus vill säga oss. Vi har faktiskt tillgång till den fullkomliga kärlek som är Guds. Vi har möjlighet att överstiga vår mänskliga begränsning.

Det ser vi i de heligas liv. Då kanske vi frestas att säga, att vi bara är en vanlig smålänning och inte något helgon. Då får vi komma ihåg att också smålänningar kan bli heliga. Också vi vanliga små människor har möjlighet att växa och bli större än vi själva är, om vi verkligen vågar lita på att Gud lever i oss, verkar i oss, inspirerar oss och talar till oss. Det övar vi upp när vi samlas till mässa och gudstjänst genom att spetsa hjärtats öron, så att ordet tränger in och bär frukt i oss, så att det inte bara går förbi, som när vi sätter på morgonnyheterna på radio eller TV. Det är en risk i vår tid, när vi överöses med ord och budskap, att vi i kyrkan har samma attityd som när vi sitter och lyssnar på radion, att orden bara går oss förbi.

Det är viktigt för oss att vi blir medvetna om vi är ett Guds heliga tempel och att vi faktiskt har fått en kapacitet, en potentialitet att ta emot och suga åt oss så mycket av Guds kärlek och godhet. Den heliga Teresa av Avila, eller Teresa av Jesus som hon egentligen heter, som vi har försökt lyssna till denna helg, säger att människan är som en tvättsvamp, som kan suga åt sig den fullhet av godhet och kärlek och nåd som finns i Gud. Vi kan suga åt oss mycket mer än vi själva förstår, och sedan när svampen kläms ut sprids nådens och kärlekens vatten ut över jorden. Det kanske är en lite ovanlig bild, men den kan ändå tala till oss. Vi har en kapacitet att suga åt oss och till oss oändligt mycket av Guds godhet och kärlek.

Vi kan också sprida det vi har sugit åt oss till alla de människor vi möter, så att vi verkligen kan älska våra fiender och be för dem som förföljer oss. Då säger ni kanske att det inte är någon som förföljer er. Men vi har alltid i vår närhet människor som vi tycker är lite jobbiga och irriterande, som vi helst skulle vilja placera på tryggt avstånd. Just dem är vi kallade att älska på ett speciellt sätt och visa vår omsorg och våra goda egenskaper. Thérèse av Jesusbarnet hade i klostret en syster som retade gallfeber på henne. Också i kloster kan det vara så. Thérèse visade den systemen speciellt stor kärlek och omtänksamhet. Denna syster frågade då Thérèse, hur det kom sig att hon hade speciell kärlek till henne. Vi kan övervinna vår motvilja och irritation mot andra människor, när vi verkligen litar på att Guds kärlek pulserar i oss och att vi har tillgång till något som är oändligt mycket större än oss själva.

Tänk så mycket vi kristna skulle kunna göra i dagens samhälle om vi tog detta ord på allvar. Då skulle man ånyo säga som man sade på fornkyrkans tid: "Se, så mycket de älskar varandra". Se, så mycket vi kan älska varandra, och samtidigt kan vi sprida nådens och kärlekens vatten ut över jorden.

Vi ber för varandra i dag att vi börjar upptäcka vår värdighet som Guds tempel och vad det konkret kan innebära för vårt liv där ute i samhället och i vardagen, så att vi fortsätter att vara ett Guds tempel på vår arbetsplats och i vår vanliga miljö. Människor längtar innerst inne efter att få möta något som övergår deras horisont. Det är ju Guds treeniga mysterium som är tillvarons och kärlekens fullhet. Detta mysterium får vi bära i oss som i ett heligt tempel. Det är något av tänka på under veckan för att göra den till ett utflöde av Herrens dag och den nåd vi har fått ta emot. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.